

**Quæstionum Canonicarum, In Quinque Libros
Decretalium, Tomus ...**

In Librum II. Decretalium, Per Triginta Titulos Distributum, In Quo Agitur
De Judiciis, Foro Competenti, Libelli Oblatione, Mutuis petitionibus, ...

Krimer, Ferdinand

Augustæ Vindelicorum, 1708

Articulus III. Ex quibus titulus, seu causis constituatur forum competens?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73001](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73001)

ARTICULUS III.

Ex quibus titulis, seu causis constituatur
forum competens?

253. **S**upponendum, modos, seu titulos *ordinarios*, ex quibus alicui constituitur forum competens, communiter numerari quinque; nimirum 1. ratione domicilii; 2. ratione contractus; 3. ratione delicti; 4. ratione rei sitæ; 5. ratione continentiae causarum: *extraordinariè* autem constituitur alicui forum, vel ratione privilegii; vel ratione assumptionis in aliquod Collegium, seu Universitatem; vel ratione causæ, aut connexionis; de quibus in sequentibus. Unde aliqui titulum de continentia causarum reponunt inter titulos *extraordinarios* ratione illius sortiendi forum.

§. I.

Qualiter quis sortiatur forum ratione
domicilii?

254. **D**omicilium apud Latinos usurpatur pro longi temporis habitatione; apud Juristas, & Theologos (teste Azor p. 3. l. 13. c. 15.) ubi quis habet rerum suarum summam, id est, magnam partem, vel ubi *larem*; id est, familiam constituit, *L. Civis*, C. de incolis, l. 10. Unde ad domicilium requiritur, & sufficit unum è duobus; nempe quod quis familiam suam alicubi collocet animo nunquam recedendi, aut habeat magnam partem rerum suarum: & sic potest duobus locis habere domicilium. Juxta Belanum de Euthar. q. 74. a. 4. d. 3. n. 99. est discrimen inter *domicilium* & *habitationem*: nam *domicilium* quis habere dicitur, qui in aliquo loco, animo ibi perpetuò commorandi, degit: *habitationem* habere, seu habitare, dicitur in loco, ubi majori anni parte commoratur, & hoc vocatur *quasi domicilium*, quod v. g. Scholastici externi in loco, ubi student sortiuntur.

255. Suppon. autem domicilium aliud esse *originis*, & aliud *habitationis*: hoc obtinetur per solam habitationem, dum modo quis habeat animum nunquam recedendi: illud comparatur per nativitatem, & obtinetur ratione domicilii, quod parentes obtinent. Non acquiritur (ut notat San-

chez l. 3. *matr.* D. 23. n. 3.) per nativitatem in loco, ubi fortè parentes hospites, vel alicujus negotii causâ, etiam per decennium aderant. Nam talis fingitur natus in civitate, ubi parentes domicilium habent. Datur quoque differentia inter domicilium originis, & habitationis, quod illud immutabile sit, hoc verò mutari possit, animo nempe & desertione.

Suppon. 2. quod domicilium originis proprie contrahatur in eo loco, in quo aliquis natus est, ex parentibus ibi habentibus domicilium habitationis; nam si nascitur in aliquo loco, ubi parentes non habitant, sed tantum transeunt, vel ad tempus sunt, natus sortitur domicilium originis in loco, ubi parentes ejus habent fixam habitationem; sic Bartolus in *L. Filios*, C. de municip. & origin. n. 4. Abbas in *c. Roderolphus*, de rescript. n. 9.

Suppon. 3. quod filius sortiatur domicilium non tantum ratione originis propriæ, ut dictum est, sed etiam in loco originis *paternæ*, seu in loco, ubi pater ejus natus est, & habet originem propriam, *L. Civis* C. de incol. *L. assumptio*, §. *filius*, ff. ad municipalem; ex hoc sequitur, filium, civiliter & criminaliter convenire posse, ubi habet domicilium originis paternæ, *se ibi existat*; Bartolus in cit. *L. assumptio*, §. *filius*, n. 2.

Suppon. 4. natum, vivente avo suo, sortiri domicilium, & forum originis avitæ, si tunc adhuc sit in potestate avi; quo tamen casu non sortitur originis paternæ; sed hoc non procedit respectu aliorum ascendentium, ultra avum; Bartolus cit. n. 1. notat filium, vel filiam non sortiri forum originis *maternæ*, vel avorum *maternorum*, *L. filios*, 3. C. de municip. & origin. *L. Exemplo*, 36. C. de decurionib. nisi sit *vulgò quæsitus*, qui patrem demonstrare non potest; aut sit spiritus, qui per omnia matris conditionem sequitur adeoque etiam ejus originem; *L. vulgo*, 3. ff. de statu hominum.

Suppon. 5. domicilium originis adeo firmum esse, ut civis originarius, spectato jure civili, etiam mutato domicilio, jus originis retineat, ac ei renuntiare non possit, præsertim quoad munera, honores, & alia onera personalia, ut docet Gail. l. 2. *observ.* 36. n. 5. ubi tamen nota hoc non obstante, domicilium habitationis, quoad juris-

ditionem, principaliter domicilio originis, & ejus potiorerem rationem habendam esse; glossa communiter recepta, *c. statutum, de rescript. in 6. §. cum verò. V. unam dietam.* Hinc enim est, quod quis ratione habitationis fiat simpliciter subjectus Judici loci, ut non tantum præsens conveniri; sed etiam absens citari possit; esto ratione originis quis fiat subjectus Judici loci, solum, cum præsens est in tali loco. Abbas *c. 1. de foro compet. n. 6.*

Suppon. 6. Domicilium originis non ideo dici *immutabile*, quasi jura patriæ amitti non possint; sed quia, qui ex tali loco oriundus est, non potest negando tollere, ut inde non sit, unde oriundus est: ex comuni tamen ferè omnium locorū consuetudine, præsertim in Germania, receptum esse, ut civis originarius aliò transferens domicilium extra locum originis, perdat jura originalia, Gail. *cit. observ. 36. n. 7.* saltem quoad onera, & munera civitatis; Abbas in *c. postulasti, h. t. n. 5.*

357. Suppon. 7. Cum domicilium habitationis ibi quis habere dicatur, ubi larem, seu familiam, rerumque, & fortunarum suarum summam, seu substantiam constituit, animo perpetuò ibi manendi *si nihil avocet* (juxta Zoësum *de foro compet. n. 5.* ex *L. Cives, C. de incolis*) vel ubi possidet saltem majorem partem suorum bonorum, *L. 2. C. ubi Senatores, vel Clarissimi*: domicilium habitationis constitui *animo, & facto*; animo *ibi perpetuò habitandi* juxta dicta; & facto, seu *actuali ibi habitatione*, *L. domicilium, ff. de municipib. gloss. V. facto.* Quando dubium est de animo, præsumitur post continuam ibi 10. annorum habitationem; Bartolus in *L. 5. §. si tamen, n. 1. ff. de injuriis.*

Not. autem cum dicitur acquiri domicilium in aliquo loco, animo habitandi in tali loco perpetuò per hoc aliud non intelligi, quam quod accedat non ita, ut constitutum habeat inde non recedere; sed quod indefinito pro nunc termino velit in tali loco habitare, & facto ipso habitet, etiam si quandoque: sed animo redeundi, recedat, *L. 7. C. de incolis, & ubi quis domicilium, ibi: Cives quidem origo, manumissio, electio, vel adoptio; incolas verò domicilium facit. Et in eodem loco singulos habere domicilium non ambigitur, ubi quis larem, rerumque ac fortunarum suarum summam*

constituit, unde rursus non sit discessurus, si nihil avocet: unde cum profectus est, peregrinari videtur; quod si rediit, peregrinari jam desistit.

Suppon. 8. Tunc dici quem habere *quasi domicilium* in aliquo loco, cum in eo habet habitationem ad longum tempus absque animo perpetuò ibi manendi. Per tempus *longum* hic intelligitur tempus supra mediam, vel majorem partem anni; quibus præmissis.

Dicendum, primum, & præcipuum titulum, seu modum sortiendi forum, esse in eo, quod quis habeat domicilium in tali loco; constat 1. ex *L. 2. C. de Jurisdic. ibi: Nam ubi domicilium Reus habet, vel tempore contractus habuit, licet hoc postea transtulerit, ibi tantum eum conveniri oportet.* 2. ex *L. heres absens, 19. ff. de Judiciis, & ubi quisque agere, §. si quis, 1. ibi: Si quis tutelam, vel curam, vel negotia, vel argentariam, vel quid aliud, unde obligatio oritur, certo loco administravit: & si ibi domicilium non habuit, ibi se debet defendere: & si non defendat, neque ibi domicilium habeat, bona possideri patietur.* & *§. illud sciendum, 4. ibi: illud sciendum est, eum, qui ita fuit obligatus, ut in Italia solveret, si in provincia habuit domicilium, utrobique posse conveniri, & hic & ibi.*

Et quoniam, ut dictum est. Supra, potest quis habere plura simul domicilia (*vis enim prudentibus visum est, duobus locis posse aliquem habere domicilium, si utrobique ita se instruxit, ut non ideo minus apud ceteros se collocasse videatur, ut dicitur, L. 6. §. 2. ff. ad municip.*) in quolibet eorum sortitur forum. Ut autem quis in aliquo loco dicatur verè domiciliaris, requiritur *animus, & factum*; animus nimirum perpetuò ibi habitandi juxta *n. 257. & factum*, ipsa scilicet actualis habitatio, ut dicitur *L. domicilium, 20. ff. eod. junct. gloss. V. facto.* Hinc, ut quis in duobus, vel pluribus locis dicatur habere domicilium in ordine ad effectum sortiendi forum, requiritur, quod in quovis eorum æquè instructus sit ad habitandum, & ferè æquali parte anni in quolibet habitet.

Pro horum ampliori explicatione not. 1. ut quis in aliquo loco dicatur acquisivisse domicilium habitationis, & incola censeatur, non requiri diuturnam inibi habitationem.

tationem; sed sufficere, quòd eò pervenerit animo ibi perpetuò habitandi; ut dicitur *L. Pupillus, §. Incola, ff. de verb. signif.* Neque ad hoc opus est, quòd habeat ibidem domum propriam; cum sufficiat habere, vel conductam, vel precario concessam, modò habeat animum in eo loco perpetuò manendi; nam sine hoc non fieret incola, seu domiciliarius, esto ibi domum emeret, aut bona sua transferret, per *L. Libertus, 17. §. sola domus, ff. ad municipalem*; nec obstat, quòd, quis, postquam ad certum locum venit animo ibi perpetuò manendi, ex nova causa superveniente ab eo loco recedat animo alibi domicilium constituendi, ut habetur *L. Cives, 7. C. de incolis*; ex hoc enim duntaxat fit, quòd desinat esse incola; non autem, quòd prius non fuerit, ut colligitur ex *cit. L. 7.*

Not. 2. ubi occurrit dubium, an, qui per longum tempus, v. g. 10. annos, constanter habitavit in aliquo loco, censendus sit domicilium ibi nactus? si non constet de animo ibi permanendi, præsumendum esse, quòd sic, ut tradit Bartolus in *L. 5. §. si tamen, ff. de jure jurand. n. 1.* in quaestione autem, an, ut quis censeatur in aliquo loco incolatum, seu domicilium acquisivisse, sufficiat, quòd impetraverit jus civitatis? Resp. affirmative, si eò venit animo ibi permanendi; non autem secus ex dict. à n. 254.

260. Quæstio præterea est, an quis ratione domicilii habitationis fiat absolute subditus Judicis, vel Magistratus talis loci? adeoque tam in civilibus, quam criminalibus? Resp. quòd sic; nam domicilium habitationis est proprium, & naturale forum, teste Immo-la in *c. fin. h. t. n. 9.* & tenet communis. Hæc porrò subjectio, ratione domicilii habitationis, duo specialia explicat relatè ad Jurisdictionem Judicis, cui eo titulo subicitur; primò, quòd ex hac Judex domicilii jurisdictionem habeat in personam, etiam ubi moratur extra territorium; secundo quòd subditum propter delictum, etiam extra territorium commissum (si non sit præventus extra territorium) citare, ac punire possit. Ratio utriusque est, quòd domicilium habitationis naturaliter, & absolute constituat subditum; & jurisdictionem semel acquisitam auferre non possit sola absentia à territorio, non mutato domicilio.

Confirmari potest ex *L. 1. C. ubi de crimin. agi oport. junct. gloss. V. Reperiuntur*; textus legis sic habet: *Quæstiones eorum criminum, quæ legibus, aut extra ordinem coërcentur, ubi commissa, vel inchoata sunt, vel ubi reperiuntur, qui Rei esse prohibentur criminis, perfici debere, satis notum est*; ubi alii volunt per illud verbum *reperiuntur*, denotari locum domicilii. Unde etiam in *c. fin. h. t.* expressè dicitur ratione domicilii quem sortiri forum, seu constitui de jurisdictione Judicis illius loci, ibi: licet ratione delicti, seu contractus, aut domicilii, seu rei, de qua contra possessorem causa moveretur, quibus forum quis regulariter sortitur, &c. ubi tamen nota, licet quis ratione domicilii habitationis fiat absolute subditus Judicis in tali loco; id tamen intelligi non utcumque quoad omnes causas; sed eas tantum, quæ sunt de foro, seu jurisdictione ejus; non enim Judex Laicus cognoscere potest de causis Ecclesiasticis; aut Ecclesiasticus de merè temporalibus incolarum, ut constat ex dict. à n. 66.

Not. 3. quando dicimus, quòd jurisdictione Judicis ratione domicilii habitationis extendat se ad personam subditi, etiam ubi moratur extra territorium, debere intelligi quoad illos actus, qui non sunt præjudiciales Judici, vel Magistratui alieni territorii, cujusmodi foret citatio *verbalis*, de qua à n. 147. non autem *realis*, seu captura ejus; hic enim actus judicialis est, per quem aliena jurisdictione violaretur: secus ille; hic fit in proprio territorio, licet ejus intimatio fiat extra illud. Ex his deducitur, quòd Judex domicilii concurrat cum Judice delicti, ita, ut detur locus præventioni, atque in optione Actoris sit, coram quo hominem convenire malit, ut colligitur ex *L. Heres. 19. §. ult. ff. de Judiciis*.

261. Quæstio 2. est, an & qualiter, ratione domicilii originis, alicui constituatur forum? Resp. qualiter contrahatur domicilium originis, constare ex dict. à n. 255. quamvis autem hoc domicilio habitationis prævaleat firmitate (nam hoc amitti potest, si quis recedat à loco habitationis animo non redeundi, ut diximus; illud autem immutabile est; non quia jura patriæ amittere non potest; sed quia nemo negando, aut voluntate sua facere potest, quòd

quòd non sit oriundus è tali loco) domicilium tamen habitationis prævalere illi quoad *jurisdictionem*: hoc enim facit subditum absolutè, etiam absentem, & dum est extra locum suæ habitationis; illud autem solum cum quis existit in loco originis; sic Bartolus in *L. assumptio*, §. *filius ff. ad municipalem*, n. 2. quod intellige quoad jurisdictionem contentiosam; nam, ut quis censeatur subditus Episcopi per ordinem ad recipiendum ab illo Sacramentum Ordinis, non est necesse, quòd existat in loco originis; sed sufficit, eum esse oriundum, seu ortum in ejus diocesi, de quo plura diximus *lib. 1. cit. 11.*

363. Questio est 3. an, & qualiter alicui constituitur forum ex quasi domicilio? de quo n. 257. & seqq. Ad hoc probandum assumitur *L. Sciens 2. C. ubi de criminib. agi oport. ubi dicitur: Sciens, liberum vendando, plagii crimen committit. Ab eo itaque, qui super hoc queri potest, aditus competens Judex, si is quem puerum ingenuum vendidisse proponis, ibi degit, ibi causam cognoscer. junct. gloss. V. degit. & Abbat in c. Quod Clericis, h. t. n. 5. & facit lex Senatores, 2. C. ubi Senatores, ibi: Senatores in pecuniariis causis, sive in hac almattre sive in suburbanis degant, in judicio tam pratoriana, quam urbaria prefectura, nec non magistri officiorum (quoties tamen ad eum nostræ pietatis emanaverit justio;) in provinciis verò, ubi larem fovent, aut ubi majorem bonorum partem possident, & assidue versantur, respondebunt. Ex hoc enim deducitur, vi quasi domicilii posse quem conveniri, tanquam domicilio minus principali; nec ad quasi domicilium acquirendum requiri, quòd præter habitationem in tali loco per majorem partem anni, ibidem etiam habeat majorem vel certam partem bonorum; textus enim disjunctivè loquitur, ubi larem fovent, aut ubi majorem partem bonorum possident.*

Dices: complures sunt, qui existiment legendum, ubi larem fovent, aut majorem partem bonorum possident, & assidue versantur; & ideo etiam Pirhing *h. t. n. 19.* textum citatæ legis *Senatores, 2.* refert sub dictis verbis: ergo ad acquirendum quasi domicilium non sufficit sola habitatio in tali loco per majorem anni partem. Resp. illud & sumendum pro particula disjunctivè

etiva aut; si enim præter hoc, quòd quis in aliquo loco habeat majorem partem bonorum, requireretur etiam frequens ibi habitatio, non fortiretur quasi domicilium, sed domicilium simpliciter, ut colligitur ex dict. n. 257. Hinc stat, acquiri quasi domicilium solâ habitatione in loco per majorem partem anni, licet inibi partem majorem, aut dimidiam bonorum suorum non habeat; sic Innocent. in *c. ex parte*, 15. *h. t. n. 1.*

Præter dicta not. quòd ratione quasi domicilii quis sortiatur forum, hoc est, fiat de jurisdictione Judicis, aut Magistratus in foro tam Ecclesiastico, quàm civili, ut colligitur ex *cit. L. 2.* hinc fit, milites præfidarios, famulos, vel ancillas in locis, quibus famulantur, sortiari forum, ratione quasi domicilii, & conveniri posse super contractibus, & delictis, etiam alibi celebratis, & commissis, ex *L. cit.* id, quod Layman *l. 1. Theol. mor. tr. 4. c. 12. n. 1.* extendit etiam ad eos, qui aliquantò breviori tempore, quàm ultra medium annum, cum certo proposito permanendi, negotii, vel negotiationis causâ, tabernam, vel officinam in aliquo loco fixerunt, vel conduxerunt; *arg. L. heres. 19. §. proinde, ff. de Jud.* Hinc etiam ad quæstionem, an, qui quasi domicilium in aliquo loco fixerunt, acquirant ibi jus Parochiæ, & Sacramenta recipere possint ab Episcopo, vel Parocho loci, tanquam ejus subditi in foro poli? Resp. affirmativè quoad omnia, excepto Sacramento ordinis; Sanchez *l. 3. de matr. D. 23. n. 12. de quo lib. 4.*

Haunoldus tamen *tom. 5. tract. 1. n. 351.* ad hanc quæstionem, an, ut quis forum sortiatur, sufficiat quasi domicilium, hoc est, animus in loco manendi non modico tempore? respondet loquendo de foro contentioso negativè; sufficere tamen, ut jurisdictioni Episcopi & Parochi subiciatur quoad susceptionem Sacramentorum (excepto Sacramento ordinis) hinc Scholares non subijci Magistratui Civico, sed Academico, apud quem sunt immatriculati; sic ille; sed de Scholaribus *V. dicta lib. 5. tit. 5.*

Questio est 4. ubi forum sortiatur hæres, seu quod idem est, an hæres conveniri debeat in suo domicilio, an in loco defuncti? Resp. vel hæres convenitur ex personâ, vel contractu defuncti, aut quasi contractu;

tractu? vel sine respectu ad defunctum, cujus est hæres? si secundum, convenientus est, ubi habet ipse domicilium; si primum, responderi debet cum distinctione. Nam vel cœptum est iudicium cum eo in vivis, cui postea defuncto hæres es; vel nondum est cœptum cum eo, etiam per citationem? si primum? hæres ibi in ea causa respondere debet, ubi iudicium cœptum est. Nam *ubi iudicium cœptum est, ibi quoque fieri debet, L. Is qui Roma, ff. de Judic. & ibi gloss. v. debet.* Si autem secundum? hæres conveniendus est in loco, ubi defunctus debuit, aut potuit, si ibidem reperitur; secus autem conveniri poterit in foro sui proprii domicilii, vel ubi sunt bona hæreditaria, *L. hæres, ff. de Judic.*

267. Cæterum, quando quæritur, quale domicilium attendi debeat in petitione hæreditatis? Resp. res hæreditarias ibi petendas esse, ubi mortis tempore extiterunt, ut habetur toto titulo Cod. ubi de hæred. agi oportet. Nisi alibi depositæ essent eo fine, ut illi perpetuò manerent, ut habetur *L. 35. §. 3. ff. de heredib. instit.*

268. Quæstio est 5. quid requiratur, ut quis censeatur mutasse domicilium? Resp. tunc censeari mutasse domicilium, quando à loco habitationis bonorum suorum majorem partem in alium locum transtulit, atque ipse etiam inde discessit, animo non redeundi, sed ibi manendi, quò se contulit; colligitur ex *L. ex facto, 37. §. Rerum autem, 3. ff. de heredib. instituend.* ubi decernitur, quòd quando duo hæredes instituti sunt (unus rerum Provincialium, alter Italicarum) hæres istarum, etiam servorum, vel pecuniarum in provinciam missarum, ut *mercès, ibi coempta, in Italiam devehantur*, hæres censendus sit, & ex rebus Italicis capiendæ sint.

269. Quæstio est 6. ubi vagi ratione domicilii sortiantur forum? ante resolut. not. fieri posse, quòd quis careat omni domicilio; constat ex *L. 27. §. 2. ff. ad municipalem*, ibi: *puto autem & hoc procedere posse, si quis domicilio relicto naviget, vel iter faciat, quærens, quò se conferat, atque ubi constituat: nam hunc puto sine domicilio esse*; quo posito: Resp. ex communi doctrina, ejusmodi vagabundos, qui nulli domicilio, aut quasi domicilio habent, censeari habere domicilium in loco,

Tom. II.

ubi defacto existunt, ut ibi, ubi reperiuntur, conveniri possint, etiam ratione contractus alibi initi, ac puniri propter delicta alibi commissa; ut docet *gloss. marg. in c. ult. v. aut domicilii, lib. 6. h. t. gloss. in L. Hæres. 19. §. proinde, v. debeat, ff. de Judic. & ibi Bartolus n. 4. Abbas in c. ult. n. 13. h. t. v. Sanchez lib. 3. matr. D. 25. n. 5.*

Quæstio est 7. ubi Regulares, ratione domicilii, conveniri possint? Resp. quòd in loco Monasterii, in quo degunt tanquam in loco suæ habitationis; sic Abbas in *c. Postulasti n. 5. & c. fin. h. t.* Quia verò diversæ possunt esse causæ, propter quas quis in iudicio conveniri potest, nec quilibet Judex loci (in quo quis domicilium, aut quasi domicilium habet) cognoscere potest *de quibuslibet causis*, ut constat ex dict. à n. 254. nec etiam *de quibuslibet personis*, ut certum est, non hoc ipso, quòd quis in aliquo loco ratione domicilii sortitur forum, fit de jurisdictione cujuslibet iudicis, talis loci; nec enim ullus Judex Laicus cognoscere potest de causis Spiritualibus; licet in temporalibus sit Judex competens; & sic de aliis. Unde Religiosus conveniendus est coram suo Superiore; domicilium porrò habitationis, quòd habent Regulares in loco Monasterii, quo degunt, durat, dum ibi manent; & mutatur eorum translatione in aliud Monasterium.

Quæstio 8. est, ubi Clerici non Regulares conveniri possint ratione domicilii? quæstio fieri potest de causis tam Ecclesiasticis, quam temporalibus. Ante resolut. not. Clericum non regularem censeari habere domicilium habitationis in loco, ubi habet beneficium, postulans residentiam; non autem secus; ut ex communi doctrina tradit Innocent. in *c. Exore, 17. de Privileg. & colligitur ex c. dilectus, 29. de Rescript.* si dicas: ergo talis Clericus habebit plura domicilia habitationis, si habeat plura beneficia residentiam exigentia. Resp. cum distinctione, & concedo illatum, si in utroque æqualiter per se ipsum deserviat v. g. anno dimidio in uno; altero, in altero: nego autem illatum, si uni tantum deserviat per se ipsum; alteri per Vicarium; quibus positis: Resp. Clericos non regulares ratione domicilii, quòd habent titulo beneficii, in causis Ecclesiasticis convenire debere coram talis loci iudice

L

Eccle-

Ecclesiastico ; nam de his Judex Laicus cognoscere non potest ex dict. id, quod etiam procedit in causis personalibus, eorum, tam criminalibus, quàm civilibus; imò & realibus rerum temporalium, nisi forsan in aliud consentiat eorum Superior Ecclesiasticus, ut diximus à n. 66. aut causa temporalis versetur circa onera rerum temporalium, quæ cum tali onere, tanquam affixo rei, ad Ecclesias, ac personas Ecclesiasticas ransiverunt ratio constat ex dict. à n. 66.

§. II.

An, & qualiter quis sortiatur forum ratione delicti?

272.

Aliqui distinguunt inter crimen, & delictum. *Crimen* enim interdum sumitur pro quolibet peccato, sed propriè significat peccatum grave, & quod accusatione, atque condemnatione dignum est, ut colligitur ex *Concilio Toletano, c. Unum, 25. dist.* in hac etiam significatione usurpatur à Legistis, & pro ipsa accusatione sumitur *L. 2. ff. de crimine expil. hered. Delictum* autem ex sua primæva impositione significat peccatum omissionis: *Delictum* enim dicitur quasi *derelictum*, & *omissum*, & est desertio boni, ut docet Hugo in *Miscell. c. 185.* & Isidorus *lib. different. c. 79.* addit S. Thomas *22. q. 79. à 4. ad 1.* delictum strictè sumi pro omissione pertinente ad Deum, vel quando homo scienter, & ex contemptu omittit id, quod facere debet. S. Gregor. II. *Moral. c. 21.* affirmat sumi pro peccato cordis: unde illud Psal 68. *Delicta mea à te non sunt abscondita.* Aliqui putant esse peccatum, quod extenuat ignorantia, juxta illud psal. 18. *Delicta quis intelligit.* Sed in præfens hæc distinctio non observatur. Cæterum varia est criminum, & delictorum divisio, de quibus latè egimus *lib. 5. Crimen* in eo rigore, quo accipitur pro peccato accusatione, & condemnatione digno est multiplex tam in genere, quàm in specie. In genere vel est publicum, vel privatum; vel occultum, vel grave, vel enorme, vel merè Ecclesiasticum, vel merè civile, vel mixtum: item inexpiabile, piacularè, capitale, & criminofum. *Publicum crimen* (quod *populicum* vocat Molina *tom. 4. D. 44. n. 1.*) teste Lessio *l. 2. c.*

30. D. 3. dicitur illud, cujus accusatio cuiuslibet concessa est, ex eo, quod illius punitio ad publicam utilitatem spectet, *L. 1. & 2. ff. de publ. judic.* Tale est. 1. omne, quod directè fit contra Deum, vel res divinas, ut hæresis blasphemia; 2. quod fit contra majestatem Principis, aut Reipublicæ, quale omne læsæ majestatis; 3. quod, licet fiat contra privatam personam, lege tamen statutum est, ut pro *publico* habeatur, quale est homicidium, adulterium, peculatus, ambitus, crimen falsi, repetuntarum, annonæ, vis publicæ, vel privatæ. *Crimen privatum* dicitur, cujus accusatio solùm concessa est ei, qui injuriam, vel damnum passus est, ut crimen furti, injuriarum, Stellationatus, *L. fin. ff. de privat. delict.* Quando privato crimini statuitur pœna pecuniaria, fisco applicanda, docet Bartolus in *rubr. ff. de popular. action.* posse ad eam pœnam accusare quemcùnque de populo: oppositum tenet Baldus in *rub. C. qui accus. non poss.*

Crimen merè Ecclesiasticum est illud (ut exponit Azor *p. 2. l. 3. c. 53.*) cujus prohibitio ortum habet *ex solo jure canonico*, vel simul cum jure divino, aut naturali, sed absque civili; ac proinde de illo solùm cognoscitur, & judicatur ex præscripto juris canonici, non civilis; qualis hæresis. *Merè civile* est illud, cujus prohibitio ortum habet ex jure civili, non canonico; proindeque solùm judicatur, & plectitur ex præscripto legis civilis, quale v. g. peregrare urbem nocte post signum. *Mixtum*, seu mixti fori est, quod spectat ad utrumque forum, utpote prohibitum tum jure canonico, tum civili, de quo proinde Judex Ecclesiasticus & secularis cognoscere, & judicare potest; quale est sacrilegium. Sed in his non omnes conveniunt.

Grave peccatum, seu crimen, vel delictum videtur coincidere cum lethali, si accipiat *formaliter*; secùs, si *fundamentaliter*, ut rectè asserit Lugo de *Incar. D. 5. sect. 5. à n. 74.* Nam grave peccatum, v. g. adulterium, sumitur dupliciter primò *fundamentaliter*, si committatur cum sola advertentia ad oppositionem, quam habet cum ratione naturali, & cum ignorantia, vel in advertentia invincibili ad oppositionem, quam habet cum Deo, prout offensa illius est: Secundò *formaliter*, quando committitur cum scientia vel advertentia ad oppositionem,

273.

274.

nam, quam habet cum Deo, cui displicet. Prioris gravitas dicitur Philosophica, utpote contra naturam, de qua tractant Philosophi; posterioris Theologica, utpote contra Deum, de quo agunt Theologi. *Enormia* (ut rectè Sylvester V. *cod.*) dicitur, quasi extra normam, vel sine norma, seu mensura; & sonat aliquid excessivè magnum, semperque in malum.

275. Enormia in jure vocantur dupliciter, primò quoad normam penitentiae, quando hæc plenè reduci non potest ad delendam culpam cum pœna, quin semper aliquid remaneat de pœna; quia scilicet impedit ordinis executionem, & beneficii detentionem, etiam post penitentiam, quale homicidium voluntarium dist. 50. c. *minora* & 1. q. 7. c. *si quis omnem, heres. 1. q. 1. ventum*; & Simonia in ordine, vel beneficio: Secundò, quoad dispensationem, ita ut hanc non recipiat, qualis simonia in beneficio 1. q. 1. c. *erg.* Sic dicuntur enormia omnia delicta, quæ inducunt infamiam civilem, id est, ex quibus quis remanet infamis etiam post penitentiam, 3. q. 7. §. *porro.* & 2. q. 3. §. *Hinc colligitur.* Adde ex c. *pervenit, de sent. excom.* prudentis arbitrio esse relinquendum, quæ sint delicta enormia; Fatuacius in *praxi q. 8. n. 59. his præmissis.*

276. Communis doctrina tenet, quemlibet, ratione delicti, sortiri forum, hoc est effici subditum ejus, in cujus territorio deliquit. *Prob. 1. ex c. Postulasti, 14. h. t.* cum enim quæsitum esset ab Innocentio III. an, si beneficiatus (v. g. Parochus) in loco beneficii sui resideat, sed domicilium patrimonii sui habeat in alia Diœcesi, atque inibi delinquat, ab Episcopo illius loci puniri possit; maxime, si agatur de privatione beneficii, aut depositione ab officio, quod in alia Diœcesi habet: respondit Papa, quod ab Episcopo loci, in cujus Diœcesi deliquit, sententia privationis, aut depositionis, in eum ferri debeat; sed, ab altero Episcopo executioni mandari.

Prob. 2. ex c. 1. de Raptoribus, ubi dicitur de illis, qui de loco ad locum iter faciunt, & ibi rapinas, & depredationes peragunt, ab illius loci Prælati excommunicandos esse, nec permittendos ante ex parochia (intellige Diœcesim) illa exire, quam dignè, quæ perpetrarunt, emendent: quorum excommunicatio proprio Episcopo significanda est, ne eos recipiat, antequam

Tom. II.

illuc redeant, ubi rapinam fecerint, & omnia plenè emendent.

Confirmari potest ex *Authent. in qua Provincia, C. ubi de criminib. agi oportet*: *Qua in Provincia quis deliquit, aut in qua pecuniarum, aut criminum reus sit, sive de terra, sive de terminis, sive de possessione, sive de proprietate, sive de hypotheca, aut de alia qualibet occasione, vel de qualibet re fuerit reus: illic etiam iudicij subiaceat; quod jus perpetuum est. Si ergo ambo, & Actor, & Reus sint in provincia: illic, omni privilegio cessante, res expediatur.*

Hæc regula communiter extenditur primò, ut procedat universaliter de quovis delicto, L. 1. C. *cod. junct. gloss. V. quæ legibus, & V. extra ordinem*; secundò, ut procedat etiam de persona in dignitate constituta, ut si in aliena diœcesi delinquat Archiepiscopus; *arg. L. 3. ff. de offic. Præsid.* sed limita, ut non procedat, si delinquat in Diœcesi sui Suffraganei, vel subditi. *Jul. Clar. in practic. crim. §. fin. q. 35. n. 14.* ne inferior in Superiorem jus dicat; tertio, ut procedat etiam Exemptis tam Regularibus, quàm Secularibus, si delinquant in loco secundùm se non exempto; excipe nisi habeant privilegium, ut etiam ratione delicti à Locorum Ordinariis Exempti sint. Quomodo autem in hoc puncto privilegia Regularium per Trid. restricta sint, habetur *sess. 6. de reform. c. 3. & sess. 25. de Regularibus. 14. diximus l. 1. à n. 1294.* ubi quæstio est, qualiter Exempti subiciantur legi jurisdictionis Episcopalis, quoad punitionem? quartò, ut etiam procedat de Clericis delinquentibus respectu Judicis secularis, *si delictum ex iis sit, quibus perditur privilegium Clericale, seu forum*; Abbas in *cit. c. fin. n. 11.*

Limitatur tamen in pluribus casibus. Primò enim in ea regula (*delinquens sortitur forū in loco, ubi deliquit*) intelligi debet solum quoad forum externum, & contentiosam; non autem internum, & conscientiam. Nam jura hæc loquentia de foro competente accipiunt forum, vel pro jurisdictione, quæ exercetur in litibus dirimendis, aut delictis puniendis; vel pro loco exercendarum litium, & judiciorum, ut notat Barbofa in *rubric. hujus tit. n. 6.*

Secundò intelligi debet non de quocunque delicto; sed commissio contra jus naturale,

urale, divinum, vel humanum, quo quis etiam independenter à tali loco tenetur, ut est blasphemia, homicidium, vel transgressio legis positivæ communis; qualis est abstinentia ab esu carniū certis diebus; nam si delictum solum sit contra statutum locale, quo advena, vel peregrinus non ligatur, committendo, vel omittendo aliquid contra tale statutum, non delinquit; adeoque ratione talis commissionis, vel omissionis non fortitur forum, in eo loco, *titulo delicti*; dixi, *quo non ligatur*; nam quâ ratione peregrini, advenæ, seu forenses ligentur legibus, seu statutis localibus, exposuimus *lib. 1. tit. 2. à n. 570.*

278. Tertio intelligi debet solum de delicto commissio *ibi*, hoc est, in loco illo, cujus foro ejus titulo subjiendus est; non autem commissio *alibi*; sic cum communi Jul. Clarus, *§. fin. q. 38. n. 16.* & alii; cujus ratio est, quia ratio statuendi Reo forum in loco delicti est, quia ibi Republicam offendit pravo exemplo; adeoque, ut aliis sit in cautelam, ne sequantur, ibi pro aliorum terrore puniri debetur; dicitur *Capitolium, 28. §. Famosus, 16. ff. de pæn. ibi: Famosos latrones in his locis, ubi grassati sunt, furcâ figendos, compluribus placuit: ut & conspectu deterreantur alii ab iisdem facinoribus, & solatio sit cognatis, & affinibus interemptorum, eodem loco pæna reddita, in quo latrones homicidia fecissent: nonnulli etiam ad bestias hos damnaverunt. & Authent. ut nulli Judicium, 2. si verò quis, Collat. 9. Novell. 134.*

279. Dices: Ergo si quis in uno territorio, Lincii v. g. commisit furtum, & deprehenditur in alio territorio, Græcii v. g. Judex Græcensis propter furtum Lincii commissum, non poterit punire, si nullo alio illi titulo subjectus sit. Resp. Illatum negari à Bartolo, in *L. Si dominium, 48. ff. de furtis, n. 2. & tradi à pluribus*, sic in praxi observari in pluribus locis: ceterum stando juri scripto, sententia negans illatum probabilior, ac æquior est; nam in tali casu ejusmodi fur nullo titulo est de foro Judicis Græcensis; ex hoc enim, quod rem, Lincii ablatam furto, præcisè deferat Græcium, non committit novum delictum Græcii; & continuatio prioris delicti, alibi commissi (consistens in injusta retentione rei alienæ) sicut non tribuit novam actionem furti, sic non parit novum forum;

prima pars est ex *L. ei, qui, 9. ff. de furtis, ibi: ei, qui furto actionem habet, assiduâ contrectatione furis non magis actio furti nasci potest*; altera tenet à pari.

Hæc tamen negativa suas etiam habet exceptiones. Primò, si locus delicti commissi, & alter, in quo fur cum re furtiva moratur, confederati sint consuetudine inibi receptâ, ut delinquens ex loco delicti confugiens ad alterum, etiam in hoc puniri possit; sic enim in ejusmodi casu huic ab illo videtur per consuetudinem receptam facta jurisdictionis commissio per ordinem ad talem casum.

Secundo, si fur delinqueret in loco, etiam unico furto, in quo ex vi statuti localis suspendendus est fur, qui v. g. plura furta commisit, aut à repetitis furtis famosus est; tunc enim à Judice loci, ubi ponit furtum ultimum, fure adjudicari potest, *arg. L. 3. C. de Episcopali audient. ibi: his ergo tali sub distractione damnatis, indultum nostræ serenitatis, eo præcepti sine concludimus, ut remissionem veniæ crimina, nisi semel commissâ, non habeant; nec in eos liberalitatis Augustæ referatur humanitas, qui impunitatem veteris admissi non emendationi potius, quàm consuetudini deputaverint*; sic Julius Clarus *l. 5. sentent. 2. furtum, n. 10.*

Tertio, si quis sit proscriptus ita, ut possit à quovis occidi, ubicunque reperitur, in quovis loco, saltem territorii proscribenti subjecti, morte puniri potest; sic Julius Clarus *cit. §. homicidium, n. 52.*

Quæstio ulterior est 1. An quis (si delictum est inchoatum in uno loco, & perfectum, seu consummatum in alio) fortitur forum in loco delicti inchoati, vel in loco perfecti? Bartolus in *L. Libellorum, ff. de accusat. n. 7.* docet, fortiri forum in loco delicti consummati; non autem, inchoati; probabilius tamen videtur, talem fortiri forum in utroque loco, & inter ipsos Judices eo casu dari locum præventioni. Nam sic censetur in utroque loco deliquisse; sic Abbas in *c. fin. h. t. Jul. Clarus §. fin. q. 38. n. 9.* ut apertè colligitur ex *L. 1. C. ubi de crimin. agi oport. ibi: Quæstiones eorum criminum, quæ legibus, aut extra ordinem coërcentur, ubi commissæ, vel inchoatæ sunt, vel ubi reperuntur, qui rei esse perhibentur criminis, perfici debere satis notum est.*

Quæ

282. Quæstio est 2. Quid dicendum, si quis delictum committat (v. g. hominem occidat) in confiniis duorum territoriorum? Resp. Subjectum esse jurisdictione utriusque loci, ratione delicti; sic Abbas *cit. n. 26.* Clarus *cit. n. 11. arg. L. arbor, ff. communi dividundo*, ubi dicitur: *Arbor quæ in confinio nata est, ad utriusque fundi dominum pertinet.* Si autem quis existens in uno territorio mandat fieri delictum in alio territorio, juxta nonnullos mandans sortitur forum non in loco *mandati*, sed in loco, ubi delictum *commissum est*; quia pœna regulariter irrogatur solum effectu secuto; hinc, mandans non tenetur ad pœnam nisi ratione effectus secuti ex mandato; effectus autem ponitur secutus non in loco mandati; sic Fachin. *l. 9. Controv. c. 25. ex L. Heres, §. apud Labeonem, ff. de Judic. & L. Si ut proponitur, ff. de fide juss.*

Sed alii contrarium tenent, sortiri nempe forum *in loco mandati*; quorum sententiæ vera videtur, si pœna inponitur solum *propter mandatum, seu conatum*, etiam effectu non secuto; qualiter fit in crimine Assassinati (*arg. c. 1. de homicid. in 6.*) vel Læsæ Majestatis, *L. quoniam, C. ad legem Jul. Majest.* sic Farinacius in *prax. crimin. l. 1. tit. 1. q. 7. n. 48.* nam si delictum, prout subjicitur pœnæ, in ordine adhuc effectum, fit in loco *mandati*. Hinc quod in præfens de mandante delictum dictum est, etiam intelligitur de eo, qui ratum habet delictum, suo nomine in alio territorio, commissum; ita Julius Clarus *cit. n. 7.* & Farinacius, *n. 52.* is verò, qui alterum lethaliter vulneravit in loco, ex quo deinde hic in alio territorio decessit, censetur homicidium commississe ibi, ubi posita est in subjecto efficax ipsius causa, *arg. L. ait lex, §. 1. ff. ad legem Aquil. Bart. in L. 3. n. 6. ff. de accusat.*

283. Quæstio est 3. Quid dicendum, si Reus ex loco delicti fugiat ad aliud territorium? Resp. vel territorium, ad quod profugit, est sub eodem Principe? vel sub alio? si primum? tum Judex requisitus à Judice delicti, vel habitationis debet reum capere, & remittere, *L. Si cui, 7. §. fin. ff. de accusat.* ibi: *cum sacrilegium admissum esset in aliqua provincia, deinde in alia minus crimen:* Divus Pius Pontio Proculo rescripsit, *postquam cognoverit de crimine in sua pro-*

vincia admissio, ut reum in eam provinciam remitteret, ubi sacrilegium admisit. & L. Capitalium, §. famosos, ff. de pœn. de quo supra. Ex Authent. ut nulli Judicium, §. si verò quis comprehensorum, collat. 9. dixi requisitus; hoc enim exigit commune bonum, ne criminum impunitate, per fugam quæsitâ, crescat licentia delinquendi. Si autem secundum? non tenetur eum remittere, etiam rogatus, nisi sponte consentiat, & petitioni Judicis delicti annuat; ita Farinacius *cit. n. 10.* adeoque sic captus statim relaxari debet; Gail. *de pace public. c. 16. à n. 26.* excipe, nisi sit grassator, prædo, latro, aut ejusmodi pacis publicæ perturbator. Horum enim persecutio in Imperio extra territorium continuari potest, & eo loci, ubi deprehenduntur, Judici sibi possunt; juxta *Const. Imperial. Anno 1559. Augustæ publicatam*, ut tradit Gail. *cit. n. 25.*

Cæterum Judex delicti, si Reus à Judice loci, in quo moratur, non reddatur, instare apud hunc potest, ut Reum arestet; &, si quod damnum intulit, satisfaciatur, sicut quilibet Creditor potest contra debitorem fugitivum: Judex porro, in cujus territorio Reus fugitivus moratur, ratione delicti alibi commissi, Reum punire non potest, nisi alio titulo (ratione domicilii) ei subiectus sit, nisi casus sit ex iis, de quibus num. præced. vel alio titulo.

284. Not. autem hæc dici spectato jure communi; nam multa sunt, in quibus aliter proceditur de consuetudine, & justè quidē, si consuetudo sit legitima, seu talis, quæ jus tribuit, adeoque pro lege suscipitur; dubitatur tamen, an valeat consuetudo, non remittendi Reum, ex loco delicti profugum, saltem si delictum sit ex gravioribus, & atrocibus? & Judex delicti eum repetit ad vindictam publicam; in delictis enim minoribus; vel ubi solum agitur civiliter, non videtur negandum; cum pro his casibus non militet eadem ratio.

285. Ad hanc dubitationem videtur dicendum, ejusmodi consuetudinem probabilius non valere; talis enim consuetudo est contra rationem naturalem, quæ docet delicta saltem atrocia, & in pravum aliorum exemplum non debere impunita relinqui; quod tamen fieret, si valeret consuetudo non remittendi ad instantiam Judicis loci, quo deliquit. Nam hic, ut ponitur, non

posset, eum punire; cum non sit in ejus territorio; nec etiam Judex, apud quem moratur; quia ratione delicti non est illi subditus, nisi ibi habeat domicilium; ergo à nullo; ergo sic eludi posset intentio juris naturalis, quam querit per vindictam publicam, ad exemplum populi, ut tollatur scandalum ibi datum. Et ita tenet Fachinæus l. 9. *Controvers. c. 23.*

286. Histamen non obstantibus, consuetudinem recepta in imperio habet, quod ejusmodi Reus non remittatur; sed, ubi deprehenditur, puniatur, ut testatur Julius Clarus §. *fin. q. 38. n. 20. & alii*; non quidem jurisdictione Judicis (ad quem profugit) competente ex delicto alibi commisso, ut per se constat; sed ex consuetudine jam recepta; quæ omnino recipi potest, cum per eam caveatur sufficienter malis, de quibus n. præcedente; si etiam ibi manerent impune. Solet tamen Judex captivitatis, ob jus amicitiae, vel viciniae quandoque Sponte remittere Reum ad Judicem delicti, aut domicilii; quæ remissio plerumque fieri solet, datis reversalibus literis ipsius Magistratus, aut Domini, remissionem petentis, quod videlicet hujusmodi remissio jurisdictioni remittentis non sit præjudicio futura; ut tradit Gail l. 1. *de pace publ. c. 16. n. 30. & 31.* Layman l. 3. *Theol. mor. tr. 6. c. 5. n. 15.*

§. III.

Quomodo quis sortitur forum ratione contractus?

287. Communis tenet, quod quis ratione contractus in aliquo loco celebrati, in eodem sortitur forum, seu constituatur sub jurisdictione Judicis, in cujus territorio contractum celebravit. Colligitur 1. *ex c. fin. h. t.* ibi: licet ratione delicti, seu contractus, aut domicilii, sive rei, de qua contra possessorem causa movetur quibus forum regulariter quis sortitur. Deinde *ex c. Romana, 1. eod. in 6. §. contrahentes*, ibi: *contrahentes vero aliarum Diacesum, super contractibus initis in Remensi Diacesi ab eisdem (nisi inveniuntur ibidem) trahere coram se non debent invitos*: licet in possessionem bonorum, quæ ibi habent, etiam cum alibi copiam sui faciunt: si eorum auctoritate citati comparere contem-

nant, possint missionem facere contra eos: vel (si forte malitiose se ipsos occultent, ne citatio perveniat ad eosdem) decernere faciendam in possessionem bonorum, quæ in alia etiam Diacesi obtinere noscuntur; sed tunc loci Diacesan^o addenunciationem ipsorum facies hujusmodi missionem. Idem dicitur *L. Venire, & seqq. ff. de reb. author. Judic. possidend. seu vendend.* ibi: *Venire bona ibi oportet, ubi quisque defendi debet*: id est, ubi domicilium habet: aut, ubi quisque contraxerit. Contractum autem non utique eo loco intelligitur, quo negotium gestum sit: sed quo solvenda est pecunia.

288. Pro intelligentia dictorum jurium merito dubitari potest, quo sensu intelligendum sit, quod quis sortitur forum ratione contractus in aliquo loco celebrati? Resp. Hoc sensu, quod si quis ab altero contrahentium conveniatur, seu in jus vocetur super eo præstando, quod vi contractus debet, coram Judice loci, in cujus territorio contractus rei ipsa celebratus est, coram eodem respondere, ac se defendere teneatur; quando non est conventum de alio loco, in quo ea præstatio (solutio v. g. debiti) facienda sit. Nam si alius locus conventus sit, ibi conveniri Reus poterit, & conventus respondere tenebitur; tunc enim juris dispositione contractus ibi celebratus fingitur, ut constat *ex cit. L. venire, in præced. num.* ibi: *Contractum autem non utique eo loco intelligitur, quo negotium gestum est, sed quo solvenda est pecunia.*

Not. autem, ratione contractus præcisè, in aliquo loco celebrati, neminem sortiri forum in loco contractus. Constat *ex L. Heres. 19. §. proinde, ff. de Judic.* aliàs viator, & peregrinus in quovis loco, quem transit, si ibi divertat prandii gratiâ in hospitio, sortiretur forum; *gloss. magna. in c. 1. §. contrahentes, h. t. in 6.* tunc igitur ratione contractus sortitur quis forum in loco contractus, si in eo moram trahat, vel negotium ibi tractare ceperit, tabernam, officinam, vel quid simile conduxerit, &c. ut solent mercatores venientes ad nundinas, ut dicitur *cit. c. fin. h. t. & dict. L. Heres, ibi?* Nunquid dicimus eum, qui à mercatore quid comparavit advena, vel ei vendidit, quem scit inde confestim profecturum, non oportet ibi bona possidere, sed domi-

domicilium sequi ejus? at si quis ab eo, qui tabernam, vel officinam certo loci conductam habuit, in ea causa est, ut illic conveniatur? quod magis habet rationem. *Nam ubi sic venit, ut confestim discedat*, quasi à viatore emptis, vel eo, qui transvehatur, vel eo qui Paraplei emit, *durissimum est, quotquot locis quis navigans, vel iter faciens, delatus est, tot locis se defendi.* At qui quo constitit, non dico jure domicilii, sed tabernulam, pergulam, horreum, armarium, officinam conduxit, ibique distraxit, egit defendere se eo loci debet.

289. Not. 2. Quod scienter contrahens cum peregrino non possit eum convenire in loco contractus; quia censetur creditor fidem ejus secutus; secus contrahens ignorando cum esse peregrinum; colligitur ex cit. §. *proinde*, per seculum contrarium; si tamen peregrinus de fide vel fraude suspectus sit, convenire potest in loco contractus, vel saltem cogi ad satisfaciendum, quod solvere velit in loco domicilii, *gloss. in §. proinde, V. debet, & sumitur ex L. 2. §. penult. junct. gloss. V. sola permissione, ff. de Judic.* intellige nisi aliter conventum sit de pretio. Ceterum dominus, habens Institorem extra locum domicilii, ibi conveniri poterit, ubi negotium cum Institore agitur, *L. Heres, §. apud Labeonem, junct. gloss. V. defendere ff. de Judic.*

290. Not. 3. Quando scriptura requiritur ad contractum vel ex natura contractus, vel ex pacto, per ordinem ad forum, non attendi locum contractus sed instrumenti confecti, *L. Contractus, 17. C. de fide instrum.*

Not. 4. Habentem forum in loco contractus ab Actore conveniri posse, ubi maluerit, vel in loco contractus, vel in loco domicilii; Abbas in *c. si diligenti. 10. h. t.* Unde licet conjuges in Dicecesi, ubi contraxerunt, ratione talis contractus sortiantur forum in ordine ad hanc causam, ut si unus eorum moveret litem de nullitate propter impedimentum prius ignoratum, & nunc cognitum, possit alterum convenire coram Ordinario illius Dicecesis eo fine ut probato impedimento, nullitas matrimonii ab eodem declaretur; posset tamen eundem, si vellet, convenire in loco domicilii, etiam non requisito Judice loci contractus, & cognito impedimento diri-

mente, quo stante matrimonium contraxerunt, declarare nullitatem; quia licet ex contractu constituatur forum *positive*, nimirum *ut possit ibi conveniri*; non tamen *privative*, seu *exclusive*, *ut non possit alibi*, v. g. in foro domicilii habitationis, vel originis, si ibi sit; de quo plura *lib. 4.*

Not. 5. Eum, qui fortitur forum in loco contractus. Judici ejus loci subijci solum, *si sit in eo loco*, in quo contraxit; etsi contumax sit, compelli posse ad respondendum; sit autem absens si, citari non posse ad comparandum personaliter; bene tamen, ut respondeat, & si contumax sit, actorem in ejus bona immitti posse, si quæ habet in eo loco; si secus, ad id requirendum esse ejus Ordinarium, *c. 1. §. contrahentes h. t. in 6. quem retulimus supr. n. 287*

Not. 6. In contractibus regulariter non esse locum remissioni, sicut diximus evenire in delictis à n. 279. Nam ut crimina puniantur in loco, ubi patrata sunt, rei publicæ interest, ut homines eo loco scandalizati, alieno exemplo cauti fiant.

Hoc tamen, quod postremo diximus, limita primò, nisi renuntiaverit legitime foro domicilii; *gloss. in L. 1. V. pro non dato, ff.* Si quis in jus vocatus, & Bartolus *ibid. n. 3.* deinde nisi agatur de reddendis rationibus, ubi quis administrationem gessit, *L. 1. & 2. C. ubi de rationib. agi oport.* tertio, nisi in loco contractus causa jam judicialiter cæpta sit; *L. ubi acceptum, ff. de Judic.* quarto, nisi contrahens juraverit, se in foro contractus responsurum; Covarruvias in *c. 10. ff. de jurisd. Ordinar n. 6.* quinto, nisi contrahens promiserit ibi non tantum solvere, sed etiam se sistere. Tum enim remissio locum habet, quando agitur de solutione; Covarruvias *cit. n. 6, §. 12.*

Not. 7. Hic nomen *contractus* sumi late, ut veniant sub eo etiam, pacta ex quibus taltem in uno nascitur obligatio, ut donatio tutelæ administratio &c. *L. Heres, §. 1. & L. omnem, 20. ff. de Judic.* ibi: *Omnem obligationem pro contractu habendam existimandum est, ut ubicunque aliquis obligetur. & contrahi videatur: quamvis non ex crediti causa debeat.* Hinc etiam intelligitur de distractu, seu dissolutione contractus, v. g. ratione doli, læsionis, ætatis, &c. Barcol. in *c. fin. h. t. n. 5.* non autem de sola confirmatione contractus, facta in forma

forma communi; hæc enim nihil operatur, aliquid innovando; sic Gail. l. 2. observ. 1. n. 4. in contractu autem conditionali, quoad forum ratione illius contrahendum, attenditur locus, in quo celebratus est; non autem locus, in quo impletur conditio; sic Barbosa cit. n. 4.

293. Not. 8. Tutorès, & negotiorum gestores conveniri posse in loco, ubi negotia gesserunt, juxta textum legis 19. §. 1. ff. de Judic. Si quis autem indebitum solvit, conditione indebiti solutum repetere potest quolibet loco, quod specialiter dispositum est L. 27. ff. de condict. indebiti ibi: *Qui loco certo debere existimans indebitum solvit, quolibet loco repetet: non enim existimationem solventis eadem species repetitionis sequitur.*

294. Not. 9. Generaliter verum esse, quòd debitor citari possit, & cogi ad comparandum in loco contractus, nisi pati velint immissionem in bona, si quæ ibi habet per L. hæres absens, 19. §. 1. ff. de Judic. ibi: *Hæres absens ibi defendendus est, ubi defunctus debuit, & conveniendus, si ibi inveniat, nulloque suo proprio privilegio excusatur.* Si quis tutelam, vel curam, vel negotia, vel argentariam, vel quid aliud, unde obligatio oritur, certo loci administravit: & si ibi domicilium non habuit, ibi se debeat defendere: & si non defendat, neque ibi domicilium habeat, bona possideri patietur. Si autem ibi non habet bona conveniendus est in loco domicilii, nisi teneatur actione tutelæ, negotiorum gestorum, mandati pro socio, quibus hoc est speciale, ut tales ad locum remittendi sint, quoniam ibi suppetit totius rei instructio amplior, aut jurejurando promiserit, se certo loco soluturum.

295. Not. 10. Legatus non posse in loco conveniri, quo ante legationem contraxerant; bene tamen ex delictis in legatione commissis cogi judicium Romæ pati sive ipsi admiserint, sive servi eorum, ut dicitur L. non alias, 24. ff. de Judiciis. deinde L. si quis, 8. ff. eod. De Legatis aliud privilegium habetur, nimirum quòd non possint conveniri in loco legationis actione de constituta pecunia, licet constituerint se illo loco soluturos, si alio tempore contraxerunt; constat ex textu ibi: *Si quis in legatione constituerit, quòd ante legationem debuerit: non cogi eum ibi judicium pati, ubi constituerit.*

Not. 11. Si contractus celebratus sit, implemento ejus, vel solutione in alium locum destinata, forum constitui in loco destinato, nisi creditor debitorem malit convenire in loco domicilii, L. Hæres, §. ult. ff. de Judic. quia quilibet censetur in eo loco contraxisse, in quo, ut solveret, se obligavit, L. 21. ff. de oblig. & act.

Not. 12. Mercatores venientes ad nundinas non posse in loco nundinarum conveniri ratione debitorum aliàs contractorum per L. unic. C. de Nundin. ibi: *Vel sub pretextu privati debiti aliquam ibidem concurrentibus molestiam possint creare.* Aliud est dicendum de debitis in nundinis contractis, alioquin infinitis fraudibus via aperiretur, & multi ementes, ne tamen de præsentibus solventes, se subducerent, & solutionem incertam, vel difficilem creditori redderent.

Quæstio ulterior est, an, quis non obstante privilegio Apostolico (ne ultra Dicecesin, vel ultra mare valeat trahi) possit conveniri in loco, ubi se solutorum promisit? Resp. Hanc quæstionem motam coram Gregorio IX. ut habetur in c. dilecti, 17. h. t. Duo enim cives Romani literas impetrarunt à Gregorio IX. ad Abbatem Parisiensem contra Rabanum Episcopum Dulmensis propter summam pecuniæ illis debitam. Eo mortuo Abbas vigore rescripti citavit successorem Episcopum: is excepit *Anglos à Sede Apostolica habere privilegium, ne citra mare conveniri possint*, quamobrem Abbas in causa progredi intermisit. Respondit hic Gregorius IX. *exceptionem hanc non subsistere*; quia, tametsi ponamus privilegium tale haberi, tamen *non prodesset iis, qui se certo loco responsuros, aut soluturos adversariis promiserunt: cum tales conveniri possint, tum in loco domicilii, tum in loco ubi solvere promiserunt.* Quare mandat Episcopo Dulmensi, ut dictis civibus satisfaciat, tum quoad pecuniam debitam, tum quoad æstimationem expensarum & damnorum, rejectis usuris; alioquin mandatur Abbati, ut non obstante illo privilegio in causa sibi commissa juxta priores literas procedat. Ex qua decisione Pontificia respondendum ad quæst. propositam affirmative cum communi, ut tradit Vivianus in Rationali l. 2. juris Pontif. pag. 32. & alii.

Deducitur præterea 1. Quòd privilegium,

giatus, ut non teneatur respondere nisi in certo loco, si in alio loco respondere, vel solvere promittit, ibi poterit conveniri, & etiam ubi habet domicilium; sic Barbosa in *dist. c. dilecti, n. 1.* ex quo habetur, licet habens albi domicilium, etiam in alio loco ratione contractus in hoc celebrati sortiatur forum, non ita tamen alligari loco contractus, ut super hoc non possit conveniri in loco domicilii, si Actor velit; constat ex textu *c. dilecti, ibi: Cum ibi* (nimirum ubi contraxerunt) *& ubi domicilium habent, valeant conveniri*, in quæ verba glossa ibid: *sic est in electione Creditoris, ubi malit ipsum convenire.* Hinc quando Reus jure communi, non jure speciali, habet duos Judices, poterit Actor ex his, quem maluerit, eligere ad actionem proseguendam, per *gloss. 2. post princ. & gloss. 7. l. 2. tit. 1. lib. 2. fori leg. Covar. var. lib. 1. c. 18. n. 6.*

300. Deducitur 2. Successorem posse conveniri in causa Ecclesiæ suæ ex rescripto impetrato contra Antecessorem in illa; consequenter in loco contractus à Prædecessore celebrati; colligitur ex textu, ibi: *Contra R. Prædecessorem tuum literas impetrassent*; quod intellige, quando ab Antecessore causa inchoata est nomine dignitatis, ut rectè observat Decianus in *c. quia 11. de Judiciis, n. 8.* ubi dicitur, quod per rescriptum impetratum contra violentem, conveniatur, qui scienter succedit in vitium. Et quoniam Successor Episcopi non tantum respondere, sed etiam solvere debuit æs alienum in Ecclesia sua contractum (utique nomine, ac in utilitatem Ecclesiæ) rectè sequitur etiam ad hæc onera teneri Successorem, quæ à Prædecessore contracta sunt, nomine, ac in utilitatem dignitatis, vel Ecclesiæ.

301. Deducitur 3. Privilegium Apostolicum, ut aliquis per literas, seu rescriptum Papale trahi non possit extra Diocesim, vel ultra mare, intelligi debere juxta materiam subjectam, & ordinariè; secus autem est, si in alio loco contraxit, aut quasi contraxit, vel deliquit; tunc enim ex speciali causa forum acquirit, cui per generale privilegium derogatum non censetur. Accedit, quod privilegium, quatenus tendit in alterius, videlicet Actoris præjudicium, strictam interpretationem mereatur, juxta doctrinam Innocentii: privile-

Tom. II.

gium latè interpretandum esse, quatenus agitur de jure concedentis; strictè autem, quatenus agitur de juribus aliorum, quibus præjudicatur. Videtur tamen textus in hac materia intelligendus in eo qui tempore contractus jam habebat privilegium, cui tacitè videtur renuntiare quoad effectum, ut in loco contractus conveniri possit. Sic Barbosa in *cit. c. dilecti, n. 4.*

302. Quæstio altera est, juxta cujus loci jura, vel consuetudinem contractus regulari debeat in casu, quo alius est locus contractus; alius, destinatæ solutionis? Resp. Quæstionem posse intelligi vel ordinatione litis, seu judicii, quæ oritur ex contractu celebrato; vel de litis & causæ decisione, aut ipsius contractus solennitate, & substantia; quo posito dicendum, litis ordinationem fieri debere juxta jura loci, in quo semper contractu judicium exercetur, *L. Testium, 3. ff. de Testibus, §. Testes, 6. ibi: Diligentia Judicis est explorare, qua consuetudo in ea Provincia, in qua judicat, fuerit*; in altero autem contractum regulari debere juxta jura loci, in quo celebratus est. Nam contractus subjicitur legibus illius loci, in quo verba obligatoria probata sunt; Abbas in *c. ult. & c. quod Clericus, h. t. n. 11. Gail. l. 2. observ. 123.*

303. Ab hoc tamen excipiendus est contractus dotis; quam mulier, soluto matrimonio, recipere debet in loco mariti, ubi is degit, & juxta ejus domicilii jura; non, ubi promissio facta est, vel dotale instrumentum conscriptum, ut dicitur in *L. exigere, 65. ff. de Judiciis*, ibi: *exigere dotem mulier debet illic, ubi maritus domicilium habuit; non ubi instrumentum dotale conscriptum est. Nec enim id genus contractus est, ut & eum locum spectare oporteat, in quo instrumentum dotis factum est. quàm eum, in cujus domicilium, & ipsa mulier per conditionem matrimonii erat reditura.* Quibus ultimis verbis ratio decisionis insinuat: quia per ipsum contractum dotalem mutat Uxor forum, & migrat in forum, & domicilium Mariti, idque retinet. Intellige tamen, nisi aliter conventum sit, juxta *L. Heres. & proinde, ff. eod.* Ex hoc colliges, quod si in loco domicilii Mariti, soluto matrimonio, conjunx superstes, vel dimidiam partem, vel totam dotem, aut donationem propter nuptias lucretur, id verò non obtineat in loco contractus, su-

M

per-

perstes conjunx eam lucrabitur; Bartolus in cit. L. exigere, & L. si fundus ff. de Evict.

¶ IV.

Quomodo quis sortiatur forum ratione rei sitæ?

304.

Cum frequenter contingat, quod quis extra locum sui domicilii possideat bona quædam immobilia, in alieno territorio sita, quæstio est, an ratione illorum in tali loco sortiatur forum, seu coram Judice illius loci conveniri possit, & se defendere adversus Actorem, à quo in jus coram Judice illius loci vocatus est? de hoc agitur in c. sanè, 3. h. t. ibi: *Sanè si Episcopi, inter quos causa versatur, sine diversarum Provinciarum: ille Primas det Judices, in cujus Provincia est locus, de quo contenditur; & c. fin. eod. ibi: Licet ratione delicti seu contractus, aut domicilii, sive rei, de qua contra possessorem causa movetur: quibus forum regulariter quis sortiatur; & L. 3. C. ubi in rem actio exerceri debeat, ibi: Sed, & in locis, in quibus res, propter quas contenditur, constituta sunt, jubemus in rem actionem adversus possidentem moveri.* Ex his juribus sequentem communi calculo assertionem Doctores deducunt: *quod ratione rei, de qua agitur (si ea feudalis non sit) sortiatur quis forum, & ubi ipsa existit, conveniri valeat.*

305.

Verum ad rectam intelligentiam hujus assertionis not. 1. illam esse intelligendam de casu, quo quis convenitur actione in rem, seu reali; non autem personali; constat ex dicta L. 3. ibi: *jubemus in rem actionem adversus possidentem moveri; & c. sanè, ibi: in cujus Provincia est locus.* Not. 2. dici communiter, dictam assertionem accipiendam in casu, quo res sub alieno Judice ista est immobilis; non verò, si mobilis, vel se movens; sic Layman in c. sanè n. 2. sed probabilius videtur etiam procedere in casu, quo res est mobilis, aut se movens, licet potissimum de re immobili; ita Haunoldus tom. 5. tr. 1. n. 366. Nam verba citatæ legis 3. ambobus accommodantur. Ex hoc vides, quod civis Græcensis in alio territorio v. g. Labaci habens rem aliquam immobilem, co-

ram Judice Labacenti conveniri debeat; si quis contra illum agat actione reali, concernente rem illam Labaci sitam. Nam in loco, ubi res, ob quas contenditur, sita est, in rem actio adversus possidentem moveri debet, cit. L. ult.

Dixi: de re potissimum immobili. Nam idem dici posse ratione rei mobilis colligitur ex L. quod legatum, 38. ff. de Judiciis, ubi dicitur, *legatum ibi peti actione in rem, ubi res est; & arg. L. ult. C. ubi in rem actio, qua generaliter & indistinctè dicitur, actionem in rem adversus possidentem moveri posse in locis, in quibus res, propter quas controvertitur, constituta sunt; Barbosa in c. fin. h. t. n. 15. sed intellige, modò res illa mobilis in eo loco sit permanenter, & non transeunter solum, vel custodia solius causa; alias enim non censetur esse in tali loco; sic Bartolus in cit. L. ult. n. 2. Abbas in c. final. h. t. n. 43. Ex hoc colliges, quod Petrus, civis Hispalensis, qui Paulo civi Græcensi furatus est equum Viennæ, transiens Græcio, non possit à Paulo coram Judice Græcensi conveniri. Non actione personali; quia Petrus ratione personæ non est subditus Judicis Græcensis; non etiam ratione delicti; quia hoc non est commissum Græcii; non ratione rei tunc Græcii existentis, quia Græcii est solum transeunter. Si tamen Petrus coram suo competente Judice conveniri à Paulo non posset vel de fuga suspectus esset, posset cogi ad satisfaciendum, per pignus, vel fidejussores de stando juri, vel sistendo se iudicio competenti. Si autem cautionem præstare nollet, aut non posset, sequestranda foret res, donec coram competente Judice causa cognoscatur; Abbas cit. num. 44.*

Not. 3. ut actio institui possit in loco rei sitæ, non requiri, quod Reus tunc ibi præsens sit; quia si Judex rei in suo territorio sitæ Reum cita vit, & is contumaciter absit, potest eum, qui actionem realem intentavit, mittere in possessionem eorum bonorum, quæ Reus habet in hujus Judicis territorio, c. fin. §. ult. ut lite non contestata: etiam si possessor non sit in eodem loco; quia actio realis rem, non personam sequitur; L. Actionum, 25. ff. de obligat. & action. Et quia actio mixta, seu in rem scripta non solum personam, sed etiam rem persequitur, eadem etiam intentari potest coram

306.

coram Iudice, in cuius territorio res sita est; Bartolus *in cit. l. ult.* Ex hoc sequitur 1. quòd petitio hereditatis institui possit, vel in loco heredis, secundum domicilium, vel ubi res hereditaria sita sunt, *l. unic. C. ubi de hered. agat. 2.* interdicto unde vi ad recuperandam possessionem agi posse in loco, ubi vis illata est, vel ubi possessio rei ablata est, *l. unic. C. ubi de possess. agi oport. secus est*, quando quis contra aliquem agit actione personali; tunc enim sequi debet forum *personae*, hoc est agere debet apud Iudicem, cui talis persona personaliter subjecta est; non apud Iudicem, in cuius territorio res talis personae sita est; quia actio personalis, non rem, sed personam sequitur.

307. Not. 4. Quòd, quando res Rei sita est in quo scilicet Reus non habet domicilium, Actor agens contra illum actione reali possit illum convenire, vel in loco rei sitae, vel in loco domicilii; quia quando quis potest conveniri in duobus locis, electio Actoris est: at sic est in dato casu; sic Barbosa *in c. sanè num. 2.* addit tamen Haunoldus *citatus n. 366. q. 2.* esse intelligendum, ut Actor facta semel electione (conveniendi Reum in hoc determinato loco, v. g. domicilii, vel rei sitae) non possit variare. Ceterum non desunt, ut notat Gonzalez *in dict. c. sanè, n. 9.* qui velint in actione reali, ubi de re agitur, tantum in loco rei sitae possessorem conveniendum esse. Adducunt pro sua sententia textum *in l. fin. C. ubi in rem actio*, in illis verbis: *Actor rei forum, sive in rem, sive in personam sit actio, sequitur; & l. unic. C. ubi de possessione*, ibi: *sed in locis, in quibus res constituta sunt, jubemus in rem actionem adversus possidentem moveri, & l. quod legatur, 18. ff. de iudiciis*, ibi: *si autem per in rem actionem legatum petatur, etiam ibi peti debet, ubi est.*

Contrariam tamen sententiam, videlicet rei possessorem conveniri posse, non solum ubi res existit, sed etiam in loco domicilii, saltem quando agitur processu ordinario de possessione, probabilibus suadet, *l. final. C. ubi in rem actio*, ut constabit ex seqq. & diximus n. 305. dixi processu ordinario; nam si de possessione agatur momentaneo processu, qui extraordinarius est, veluti in casu legis *si Coloni 14. C. de agricolis, lib. 1. r.* vel simili, Iudex rei ad-

Tom. II.

eundus est, eo quòd processus ille momentaneus ob id instituitur, ne partes ad arma deveniant, quòd contingere solet in ipso loco, ubi res, de cuius possessione contenditur, sita est.

Dices: in cit. legibus, pro sententia contraria, expressè dicitur: *jubemus*, ut infinuatur, quòd Imperatores ibi non simpliciter permittant actionem in rem moveri, ubi res constituta est; sed moveri jubent, quasi verbis istis necessitatem ibi agendi imponant. Verum nec ex ista observatione probatur intentum; si enim observentur leges relatae supra, clarum est, duo præcipi. 1. Actorem sequi debere Forum Rei, quacunque actione experiatur sive in rem, sive in personam, non tamen ita, ut in foro rei sitae, si Reum conveniat in illo, & experiri non possit; id quòd aperte denotatur illis particulis: *sed & in locis*; jubet ergo Imperator, ut, si Reus actione reali conveniendus est, conveniatur vel in loco communi omnium actionum, nempe *domicilii*; vel in Foro rei sitae; quò non probatur debere tantum in hoc determinato. Quòd dicitur ex *l. quod legatur*, procedit specialiter *in re legata*, & intelligitur solum, cum petitur petitione cum effectu obligationis præstandi legatum; non quòd ab hærede in loco domicilii peti non possit; sed quòd alibi, quàm ubi res legata est, illam præstare non cogatur.

§. V.

Quibus modis extraordinariè quis for-
tiatur forum?

308. Resp. extraordinariè, ac generaliter constitui Forum coram Iudice alias non suo. 1. *ratione causae*; si enim sit Ecclesiastica, coram Iudice Ecclesiastico Actor Reum convenire debet. 1. ex *c. contingit, 8. de Arbitris*, ibi: *ad hoc generaliter prohibemus, ne super rebus spiritualibus compromittatur in Laicum; quia non decet, ut Laicus in talibus arbitretur.* Nam sicut Laicus non potest esse Iudex in causa Ecclesiastica, *c. 2. de Iudiciis, c. lator, 5.* qui filii sunt legitimi: ita nec arbiter, vel arbitrator. Quia universim indecens est, si Laici Ecclesiastica negotia tractent. Excipitur tamen plenitudo Papalis potestatis, per quam Ecclesiastica causa Laicis committi potest. gloss. hinc, *V. Spiritualibus;*

M 2

bus: in causis tamen Ecclesiarum, & Clericorum temporalibus, compromitti posse in Laicos, constat ex *c. 4. de Arbitris*. Ex hoc fit, quòd nec Laicus Laicum super re civili coram Judice Ecclesiastico convenire possit, nisi in defectu justitiæ secularis, aut consuetudo id exposcat per *c. Licet, 10. h. t.* & causa Feudalis, etiam inter Clericum, & Laicum à directo Domino Feudi cognoscenda fit; nec hoc invito Vasallus subicere se possit alieno Judici prorogando ejus jurisdictionem *c. Ex transmissa. 6. eod.* id quod etiam habetur *c. Verum 7. h. t.*

Secundò, *ratione privilegii*; nam quando quis eximitur à jurisdictione Judicis, de cujus foro exteròquin quis esset ratione domicilii, delicti, contractus, vel rei sitæ, aut causæ, non est de Foro talis Judicis exteròquin ex dictis titulis Ordinarii. Hinc Clerici regulariter non possunt conveniri, nisi coram Judice Ecclesiastico, *c. 1. & 2. de Foro compet.* sic miles ex privilegio militiæ domicilium habet in loco, ubi militat, *L. Municeps, ff. ad Municipalem*; sic Uxor eximitur à jurisdictione sui Judicis, & sequitur forum, ac domicilium sui Viri, *L. fin. §. item rescripserunt mulierem, ff. eod.* & vidua retinet domicilium sui mariti, donec aliis nuptiis se jungat, *L. Filius, 22. §. 1. eod.*

309. Tertiò, sortitur quis Forum extraordinariè *ratione assumptionis in aliquod Collegium, vel Universitatem*; sic enim subicitur cognitioni ejus, qui tali Collegio, vel Universitati præest; *L. ult. C. de Jurisdic. omnium Judic.* dummodo Collegium autoritate Principis sit constitutum, vel confirmatum, *L. 3. ff. de Colleg.* Sic Studiosi, etsi in loco studii domicilium non habeant, coram suo Rectore forum sortiuntur, authent. *habita, C. ne filius pro Patre, de qua V. dicta l. 5. in tit. de Magistr.* Unde vehementer mirandum est, quosdam Magistratus, & Tribunalia (in quibus plerique sunt, qui literarum beneficio evaserunt, ut sint, qui sunt, delato munere, consequenter debito, illud rectè administrandi) adeo infecta esse Academicis, ut primi sint, qui eorum privilegia à summis Principibus *Scholaribus* liberalissimè indulta toto propemodum orbe, tam studiosè velint oppressa, prorogando jurisdictionem vi, non jure, penitus adempto illis à Sapientissimis Principibus, qui omni ævo

Literatos non modo æstimârunt, sed *coluerunt*.

310. Quartò, sortitur quis forum extraordinariè *ratione continentie, seu affinitatis, & connexionis*; pro quo not. *continentiam causarum* nihil aliud esse, quàm rei controversæ connexionem colligatione perpetuâ, ut uno eodémque judicio negotium terminari possit. Ex hoc inferunt, quando causa in judicium deducitur, quæ cum alia connexionem habet, ut aut hæc sine illa, vel vicissim terminari non possit, tractandam coram uno, eodémque Judice; per *L. Nulli, 10. C. de Judiciis*, ibi: *nulli prorsus audientia præbeatur, qui causæ continentiam dividit, & ex beneficii prærogativa id, quod in uno eodémque judicio poterat terminari, apud diversos Judices voluerit ventilare*; & insinuat in *c. causa 9. de restitut. in integrum*, ubi dicitur, quòd causa restitutionis in integrum, coram Judicibus ordinariis, administrationem habentibus, vel delegatis ab eis, tractari poterit, & finiri, si hoc ipsis delegatis specialiter demandatum fuerit, si in commisso eis negotio contingat incidere hujusmodi quæstionem: quod confirmatur etiam ex immediatè sequentibus verbis, ibi: *delegati verò ab Ordinariis, qui administrationem non habent, sed tantummodo facultatem judicandi, seu arbitri, de hac causa cognoscere nequeunt, nisi coram eis mota fuerit incidenter.*

Verùm hoc universaliter non procedit; fallit enim primò in casu, quo exemptus cum non exempto delinquit; v. g. Clericus cum Laico; tali enim casu Clericus judicari non potest à Judice Laico, ut dictum est à *n. 66.* Deinde, ut notat Haunold. *tom. 5. de Jure & Just. tr. 1. n. 369.* in praxi non observatur, quod quidam volunt, petitorium absolvendum esse, ubi actum est in possessorio; hinc negandum est, quòd, ubi Clericus contra Laicum agit in possessorio, hic contra illum coram eodem Judice agere possit petitorio, propter exemptionem à foro Laicorum. Fallit 3. quando apud Judicem secularem principaliter agitur de causa temporali (v. g. hæreditatis) quæ resolvi non potest, nisi prius decidatur quæstio de legitimis natalibus petentis hæreditatem, dependens à quæstione juris de valore matrimonii parentum ejus; nam hæc quæstio prius resolvenda

venta est per Judicem Ecclesiasticum Laico interim supersedente à processu in causa principali.

311. Ceterum ex hoc, quòd negetur Clericum conveniri posse coram Judice Laico in causa etiam connexa (hoc enim etiam jure civili prohibitum est, ut constat ex dictis, & expressè habetur in Authent. *Statuimus*, de Episcopis, & Clericis, ibi: *statuimus, ut nullus Ecclesiasticam personam in criminali questione, vel civili, trahere ad Judicium seculare presumat, contra constitutiones Imperiales, & canonicas sanctiones. Quòd, si Actor fecerit, à suo jure cadat: judicatum non teneat: & Judex ex tunc judicandi potestate privetur*) non sequitur à nobis dici, Judicem secularem non posse ullo modo esse Judicem inter Clericum, & Laicum, sic, ut Laicus à Clerico conveniri non possit; contrarium enim apertè constat ex verbis sequentibus dictæ Authent. ibi: *Sancimus etiam, ut si quis Clericis, vel Ecclesiasticis personis justitiam denegare presumpserit, tertio requisitus jurisdictionem suam amittat.* Et hæc Clericorum exemptio (ne liceat, etiam Regi, vel alicui seculari personæ judicare Clericos cujuscunque Ordinis, sive in furto, sive in homicidio, vel perjurio, seu quibuscunque fuerint criminibus deprehensi, ut dicitur *c. 10. de Judiciis*) ad eò procedit, ut neque tunc liceat, quando in foro Ecclesiastico justitia à Prælati negligitur; sic Innoc. III. *c. 17. eod.* ibi: *ne pro defectu justitiæ Clerici trahantur à Laicis ad judicium seculare, quod omnino fieri prohibemus.*

312. Quintò potest quis extraordinariè sorti forum *ratione presentie, dum est Romæ*, ut tunc in Romana Curia conveniri possit, ut constat ex *c. Licet, 20. h. t.* Cùm enim quidam Episcopus Romæ ut peregrinus versaretur, aliquis ei litem movit; sed ille exceptionem fori declinatoriam opposuit, eò quòd nec ratione delicti, nec contractus, neque rei litigiosæ *apud Sedem Apostolicam* Forum sortiretur; sed hanc exceptionem rejecit Gregorius IX. quia licet ordinariè his tantum de causis aliquis forum sortiatur, tamen speciale hoc habet Ecclesia Romana (cùm sit omnium Ecclesiarum magistra) quòd in ea reperti compelli possint ad respondendum, nisi ob necessariam causam eò advenissent; tum e-

nim jus habent, litem domum suam revocandi. Ex hac enim decisione deducitur, quòd Peregrinus seu Advena Romæ conveniri possit (dum ibi est) ex quacunque causa, vel delicto alibi commissio, ut constat ex casu; quòd Roma communis omnium patria censeatur, ut dicitur *L. Romæ 33. ff. ad Municipalem*; Farinacius in praxi *q. 7. n. 10.* quod tamen videtur accipiendum de causis tantum Ecclesiasticis; & si eò quis veniat ex causa non necessaria. Nam si quis eò accesserit ex causa necessaria, vel quasi necessaria (v. g. in causa Ecclesiæ suæ, vel ut Legatus, vel causâ testimonii ferendi, aut appellaturus contra sententiam) tali casu petere potest, ut causa domum revocetur, seu Judicem domicilii; quia ibi melius instructus sit, & hæc facultas concedi solet, nisi periculum in mora sit, ut in causa electionis Prælati, quæ diu differenda non est; ita Layman in *c. licet, cit. n. 21. & ceterum.*

§. VI.

An quis extraordinariè sortiatur forum prorogatione jurisdictionis?

313. Posse quem sorti forum per prorogationem jurisdictionis in alium Judicem, communis tenet; pro quo not. quòd *prorogatio jurisdictionis sit extensio jurisdictionis ordinariæ ad causam, seu personam (aliàs sub ea non comprehensam) ex consensu partium.* Unde ut fiat vera prorogatio in materia jurisdictionis, duo postulatur, alterum, quòd is, in quo illa facienda est ex partium consensu, jurisdictionem habeat non solum habitu, sed etiam actu, seu quoad exercitium: alterum, quòd jurisdictio proroganda sit ordinariæ, vel ordinariæ saltem æquiparetur; sic Benedictus Pereyra in *Elucidario n. 1826. & Prorogatio*; hanc tamen definitionem non omnes admittunt, volentes rectius dici, prorogationem esse extensionem jurisdictionis ad personas, causas, & locum, in quas, & in quo aliàs non competit de consensu earundem partium facta, idque propter dicenda *n. seq.*

Ceterum communis docet, quòd licet privatæ personæ non possint jurisdictionem dare, possint tamen expressè, vel tacitè prorogare, seu supra se ipsos, vel quoad

personam, vel causam extendere, nisi aliqua lege prohibeantur; primum habetur *L. Privatorum, 3. c. de jurisdic. ibi: privatorum, consensus judicem non facit eum, qui nullo præst. judicio: nec, quod is statuit, rei judicata continet auctoritatem.* Secundum autem constabit ex casibus diversis in seqq. ubi ostendemus jurisdictionem de jure omnino rectè prorogari. Cæterum in definitione prima ex Pereyra duo quidam exponunt; primum est, quod prorogatio dicatur extensio jurisdictionis *ordinarie*; secundum, quod omittat, eum etiam fieri posse *in locum*; ratio primi est, quod jurisdic. etiam *delegata*, fieri possit saltem in duobus casibus extraordinariis; primo enim juxta *Gloss. in L. 1. ff. de Judiciis, V. qui tribunali*, jurisdic. delegata ad Universitatem causarum prorogari potest. 2. jurisdic. delegati extendi potest ad personas, si tertia persona, cujus interest, proponat jus suum coram delegato, ut tradit Layman *in c. P. & G. 40. de Offic. Jud. deleg.* de jurisdictionis prorogatione etiam *quoad locum*, seu territorium affirmat Haunold. *tom. 5. tr. 1. n. 52. & deinde.*

214.

Cæterum communis tenet, quod jurisdic. delegata non possit prorogari de persona in personam; ratio est, quia jurisdic. delegata, cum potius ad delegantem pertineat, quam ad delegatum, suapte naturâ strictæ interpretationis est, & ultra terminos commissionis non extendenda; & constat ex *c. P. & G. cit.* Cum enim Publius, & Gaspar Mercatores, literas Apostolicas contra Episcopum Londonensem impetrassent ad Abbatem S. Genovefæ, in causa mutui, quod suo loco, & tempore ipsis per solutum non fuerit; & pendente hoc judicio ad eundem Abbatem, Apostolicum delegatum, Innocentius Laicus accessisset, qui, & ipse mercatori pecuniam debebat, asserens coram Abbate nisi debitum intra terminum constitutum solveret, ut excommunicationis, & interdicti sententiam in ipsum, & terram ejus promulgaret: re intellecta, respondit Gregorius IX. censuras ea occasione latas ab Abbate in dictum Innocentium irritas esse; *cum enim is Abbatis jurisdictioni subditus non esset, non potuit ejus jurisdictionem prorogare: quia delegata jurisdic. de persona in perso-*

nam non extenditur: tametsi Judex ille delegatus, videlicet Abbas, ordinariam etiam jurisdictionem aliquam habeat.

Ut autem prorogatio jurisdictionis rectè fiat, requiritur. 1. quod Judex *in quem*, antecedenter habeat aliquam jurisdictionem; nam *extensio jurisdictionis* supponit in eo, cujus jurisdic. extenditur, aliquam jurisdictionem; aliàs non *extenderetur*, sed daretur simpliciter à consensu litigantium; constat idem ex *L. 1. ff. de Judiciis*, ibi: *si se subjiciant aliqui jurisdictioni, & consentiant, inter consentientes cujusvis Judicis, qui tribunali præst, vel aliam jurisdictionem habet, est Jurisdic. dictio.*

Ex hac ipsa lege deducitur, requiri 2. quod prorogatio, seu extensio jurisdictionis fieri debeat *de consensu partium litigantium*, ibi: *& consentiant*; quod idem etiam colligitur ex definitione *prorogationis* in *n. 313*, quamvis sufficiat consensus tacitus v.g. per litem coram eo contestatam, ut habetur *L. 4. C. de jurisdic.* ibi: *nemo post litem contestatam ordinaria sedis declinet examen*; quod tamen accipe, ut non procedat, si partes *per errorem* existimârunt Judicem talem *esse competentem*; nam errantis non est consensus; id, quod etiam habetur *L. 2. ff. de judic.* ibi: *consensisse autem videntur, qui sciunt, se non esse subjectas jurisdictioni ejus, & in eam consentiunt.* Cæterum, *si putent, ejus jurisdictionem esse, non erit ejus jurisdic. error enim litigatorum non habet consensum.* Unde colliges in dato casu non sufficere consensum, ex errore, quando putatur competens, cum non sit; sed requiri, quod consentiant, *scientes, se non esse subjectas jurisdictioni ejus*; quod confirmatur etiam ex *L. 1. C. de jurisdic.* ubi partes jubentur acquiescere rei judicæ per eum, qui aliàs non erat competens in ea causa, quia *vos, incongruum eum esse vobis Judicem scientes, tamen audientiam ejus elegistis.*

Requiritur 3. Quod in subjiciente se Judici alieno sit *potestas* se subjiciendi, quod notatur illis particulis in definitione, *nisi aliqua lege prohibeantur*; & ex hoc capite Clerici non possunt Judici seculari prorogare jurisdictionem in his, in quibus ipsis ob publicum Ecclesiæ favorem exemptio constituta est; *c. si diligenti, 12. de fo-*

316

de fo-

de foro competente. ubi Innocentius III. Pisano Archiepiscopo scribens, ejus opinionem reprehendit (ex qua, immemor constitutionis, quâ cavetur, pacto privatorum juri publico minimè derogari, respondit: quòd licitum sit Clerico, saltem in temporalibus renuntiare privilegio fori, præsertim adversus consentientem, & juramentum super hoc interpositum tenere) & respondet, *ius hoc in Milevitano, & Carthaginensi Concilio fuisse promulgatum, ne Clerici Clericos, relicto suo Episcopo, ad judicia publica protrahant, aliquin causam perdant, & à Communione habeantur extranei.* Quin etiam, ut Episcopi quoque, & quicunque Clerici, qui in hoc deliquerint, etsi pro eis sit lata sententia, locum suum perdant in actione criminali; in civili verò causam, si locum maluerint retinere. Manifestum igitur est, quòd nec invitè, nec voluntarij pacisci possunt, de seculari judicio subeundo; cum privilegium fori non sit personale, cui renuntiare valeat, sed toti Collegio Ecclesiastico publicè indultum; neque juramentum licitè servari potest, quòd contra canones illicitis pacti-
onibus informatur. Sic Innocentius.

317. Pro intelligentia not. per *ius publicum* hic non intelligi solum *ius publicè latum*, sed *pro publico*, nimirum omnibus in communi. Tripliciter enim *ius publicum* accipi potest. 1. quando statuitur aliquid principaliter in merum favorem privatorum singillatim; & tali juri potest renuntiare; sic mulieribus concessum est, ut non obligentur fidejussione ex S. C. Velleiano, cui tamen juri renuntiare possunt, L. ult. §. ult. ff. ad Velleian. Secundò, ubi statuitur aliquid in favorem alicujus Communitatis, aut Collegij, aut hominum certæ conditionis pro publica utilitate ipsorum, & in odium aliorum, qui ipsis sæpè, aut communiter sunt iniqui, aut infesti, tali privilegio nemo potest renuntiare; quale est Clericale fori privilegium, introductum non solum in favorem Clericorum, verum etiam odium Laicorum, qui illis communiter sunt iniqui. Simile est privilegium Canonis, si quis suadente, 17. q. 4. tertio, quando principaliter vergit in favorem publicum Communitatis, Collegij, aut hominum certæ conditionis, uti dictum est, & consequenter solum in favorem priva-

torum singillatim, qui videtur esse casus proprius h. c. quibus positus:

Quando dicitur, quòd *pactis privatorum juri publico* non derogetur, *ius publicum* accipi debet secundo, & tertio modo, quo illud exposuimus num. præced. Nam ut renuntiatio alicujus juris valida sit, debet ea versari circa jus, quod est in ipso renuntiante sine respectu ad totum Collegium, vel Communitatem, Ordinem, aut Statum; sed *ius publicum*, secundo, & tertio modo acceptum, non est in renuntiante sine tali respectu; cum directè spectet bonum, honorem, vel securitatem totius corporis; ergo; id, quod verum est, licet renuntiatio foret *jurata*, ut patet ex dict. c. si diligenti, ubi tale juramentum dicitur temerè interpositum. Ma. est ex L. id, quod nostrum est, ff. de Reg. juris; & c. ab eo, de elect. in 6. Min: ex definitione juris publici, in n. præced.

Not. præterea per *privatos* in eo pronuntiato L. Jurisgentium. & paciscar, ff. de pactis; & c. Ad Apostolicam, de Regular. (quòd *pactis privatorum juri publico* non derogetur (intelligi per *sonas singulares*, in quantum tales sunt; sine respectu ad Statum, Communitatem, Ordinem, vel Collegium; quamvis aliàs etiam dicantur *privati*, qui non sunt in dignitate, ut colligitur ex c. qui contra, 24. q. 1. Et idè, nec Prælati Ecclesiæ, quantumvis dignitatem habeat, privilegio fori, concessio statui Clericorum, licitè, aut validè renuntiat; quia hoc privilegium est juris publici, & ipse in Ordine ad hoc habet se, ut *privatus*, hoc est, ut persona *singularis*; cum in ipso non sit sine respectu ad totum statum.

Dices: in jure civili privilegium fori, concessum Clericis, est renunciabile, consequenter est personale; sic enim deciditur L. si quis in conscribendo, c. de Episc. & Cleric. & L. penult. C. de pactis. Deinde canon (qui in dicto c. 12. tribuitur Concilio Milevitano) habetur ex Concil. Tolet. & refertur in 11. q. 2. c. inolita; sed in hoc solum prohibetur, ne Clericus Clericum, relicto suo Pontifice, trahat ad judicia publica; quod videtur non aliud velle, quàm ne *invitum* provocet ad aliud Tribunal; ergo poterit *volentem*; at sic est privilegium renunciabile, consequenter personale.

Verum contrarium constat ex c. si dili-
gen-

genti, ibi: *cum non sit beneficium hoc personale, cui renunciari valeat; sed potius toti Collegio Ecclesiastico sit publicè indulgentum.* Nec obstant in contrarium allata; nam in his, quæ pertinent ad Clericos, quæ tales, & causas Ecclesiasticas, non jus civile, sed *Ecclesiasticum* attendi debet; præsertim cum exceptio Clericorum à foro Laico valdè probabiliter, & multò probabilius oppositò, sit juris divini, ut exposuimus *lib. 1. tit. 2.* & ideò etiam in Concilio Carthagin. (cujus canon habetur *11. q. 1. c. Placet, 42.*) expressè statuitur, ut Clerici *neque volentes* coram Judice seculari se purgare, aut litigare, aut respondere possint; quia videlicet hoc redundat in opprobrium Clericalis Ordinis, ut iudicibus inferioris Ordinis (quales respectu Clericorum universim sunt Laici) se subjiciant, & per eorum tribunalia trahantur, aut vagentur; & ideò Pontifex in *c. si diligenti*, utrumquè Concilium attulit, ut constaret, id fieri non posse non tantum ab invitis, sed etiam volentibus.

320.

Ex eodem defectu potestatis, se subjiciendi Judici aliàs non suo, sit 2. quòd Clericus ne quidem *cum consensu Episcopi* possit se subjicere Judici seculari in causa civili, vel criminali; vel merè Spirituali, aut etiam temporali; jurisdictionem ejus prorogando; sic gloss. in *c. significasti*, 18. h. t. Nam id fieri non potest, quin renuntiet privilegio fori; at hoc non potest Clericus per *c. si diligenti*, 12. eod. & constat à n. 316. si autem dicas: Episcopus potest pecuniarias Clericorum causas delegare Laico, ut tenet praxis; ergo Clericus saltem cum consensu Episcopi prorogare jurisdictionem Laico quoad ejusmodi causas; Resp. N. conseq. discrimen est, quòd delegatus non agat jurisdictione suà, sed delegantis; Judex autem prorogatus, jurisdictione suà; non prorogantis; hujus autem capax non est Judex Laicus ex n. 66. Deinde, ut jurisdictione alicujus Judicis prorogetur, requiritur, quòd in eo præexistat jurisdictione similis, seu ejusdem generis, consequenter sufficientem, ut cognoscere, ac terminare possit ejusmodi causas, quæ inter litigantes versantur; sic Bartolus in *L. 1. ff. de Judic. n. 9.* Abbas in *c. 12. h. t. n. 14.* & complures alii, ut notat Gonzalez in *c. significasti*, 18. h. t. n. 5. sed in Judice Laico non præexistit ulla jurisdictione in cau-

fas Clericorum etiam civiles, & merè temporales ex n. 66. ergo. Hinc rectè notat Gonzalez cit. quòd, etsi jurisdictionem Judex obtineat, causa autem, ad quam prorogatur, non sit ejusdem naturæ, ac est jurisdictione, prorogatio nulla sit, ut si de crimine quæstio sit, & causa ad eum deferatur, qui animadversionem non habet; vel si Judex, qui de criminibus cognoscit, ad eatur super causa civili, vel e contra, *L. solemus 61. §. latrunculator, ff. de judic.*

Accedit, quòd inter delegationem, & prorogationem plures aliæ sint differentie. Nam 1. prorogatio non tribuit jurisdictionem eà carenti, ut colligitur ex dicto *c. significasti*, ibi: *eum qui jurisdictioni præesse dignoscitur*; 2. prorogatio fieri non potest, nisi utriusquè partis consensu, ex *c. 1. h. t.* ibi: Clericus adversus Clericum negotium habens, non deferat Episcopum proprium, sed prius apud ipsum actio ventilatur; vel certè, *consilio ejusdem*, apud alios, quos utraqùè pars voluerit, iudicium obtinebunt; 3. prorogatio à Judice prorogato semel acceptata facit, ut prorogantes non possint amplius talem Judicem recusare, nisi nova causa superveniat; sic enim Judici prorogato est jus acquisitum, ut notat Abbas in dicto *c. significasti*, n. 3. 4. prorogatio fit à partibus litigantibus, ut habetur ex *cit. c. 1. & dict. L. 1. C. de Jurisdic. miniam supra*:

At verò delegatio tribuit. 1. jurisdictionem eà carenti, per *c. Præterea, 5. de Offic. Jud. deleg.* ubi Pontifex loquens de delegato, tibi, inquit, *authoritate presentium innotescat*, quòd, postquam ei causa, licet simpliciter delegatur, *satis potest autoritate nostrâ partes compellere, & etiam contumaces severitate Ecclesiasticâ coercere*; 2. delegatio non requirit partium consensum; cum id possit Judex Ordinarius etiam invitis partibus, si delegatus non sit suspectus, ut dicitur *c. super, 27. de Offic. Jud. deleg. 2. eum verò*, ibi: *eum verò, quem delegatus à nobis deputaverit auditorem, neutra partium poterit recusare, nisi coram eo justam reculationis causam ostendat*; id quòd etiam colligitur ex *§. fin. 3. delegatio facta sine consensu partium non facit*, quòd partes non possint ex justa causa recusare delegatum, ex dicto *c. super, 2. fin.* ibi: ubi Pontifex recipit appellationem ad se factam à iudicibus delegatis, *qui de partium*

321.

ium assensu nec dati sunt, nec recepti, si contra eos justam recusationis causam ostenderit; 4. Delegatio fit non à partibus, sed à Judice ordinatio, ut constat ex L. 1. & 3. ff. de *jurisdic.* igitur à delegatione ad prorogationem non rectè arguitur; sic Fagnanus in c. *significasti*, h. t. à n. 18.

322. Ex eodem defectu fit. 3. quòd Clericus nec Judicis Ecclesiastici jurisdictionem possit prorogare, *sine consensu sui Ordinarij*, ut habetur in c. *significasti* 18. h. t. cum enim Abbas Trecentis Gregorio IX. proposuisset, quòd P. Clericus, ad petitionem C. Mercatoris, sc. Abbatis jurisdictioni subjecerit, &c. Resp. Pontifex, quòd, licet privatorum consensus eum, qui jurisdictioni præesse dignoscitur, suum possit judicem constituere, *Clerici tamen in judicem non suum (nisi forte sit persona Ecclesiastica, & Episcopi Diocesani voluntas accedat) consentire non possunt*; & ratio est, quia quilibet Episcopus habet privatam jurisdictionem in propriis subditos, comparatione aliorum Episcoporum, c. *nullus*, de Parochijs, c. *nullus*, c. *Primas*, 9. q. 2. confunderetur enim jurisdictione Ecclesiastica, si invito proprio Episcopo liceret cuilibet Clerico alienam jurisdictionem prorogare.

323. Dices. 1. prorogatio jurisdictionis, est actus partium, quo intendunt in Judicem, sed non solum, consentire, & per quem nihil adimitur Judici ordinario, aliàs competentis, L. 2. §. 1. ff. de *judic.* ubi Barbosa & Amotinus: ergo ut Clerici alterius Judicis jurisdictionem prorogent, & in eum consentiant, non desideratur Episcopi consensus, cui ex prorogatione nullum præjudicium irrogatur: 2. taciti, & expressi idem iudicium est, L. *item quia*, ff. de *pactis*, L. *ult. ff. de legat.* 2. & tradit Barbosa *axiomat.* 218. n. 1. sed Clerici sine Episcopi proprii licentia possunt tacite prorogare alterius Judicis jurisdictionem, ut promittendo solvere certo loco, ubi coram Judice ipsius loci possunt conveniri; vel contrahendo in aliena Diocesi; quo casu, ratione contractus, Diocesani Episcopi sortiuntur forum, c. *fin. h. t. c. Romana*, §. *contrahentes*, eod. tit. in 6. igitur & expressè alieni Judicis possunt prorogare jurisdictionem, præcipuè, cum ille possit jurisdictionem prorogare tacite, qui & expressè; 3. omnes Magistratus, extra fines territorij proprii, pro privatis habentur, L. 3. ff. de *Offic. Præs.* L. *ult. ff. de jurisdic.* L. *ult. ff. de Offic. Præs.*
Tom. II.

sect. urb. ac privato tribici jurisdictione consensu litigatorum non valet. ff. de *judic.* L. *privatorum*, 3. C. de *jurisd.* igitur nulla potest dari prorogatio Judicis alieni.

Resp. ad 1. antecedens verum esse de jure civili; non autem Canonico, ut constat ex textu in n. præced. Quare N. consequ. Unde licet notum sit, in prorogatione non aliorum, quam ipsorum litigatorum desiderari consensum, ac ne ejus quidem, cujus prorogatur jurisdictione, nec denique Judicis Ordinarij, & competentis, utpote cui nihil hic adimitur, L. 2. §. 1. ff. de *judic.* Vultejus in L. 1. C. de *jurisd.* n. 66. si attendamus jus seculare; secus tamen est de jure Ecclesiastico propter rationem in n. præced. Ad 2. Resp. casum antecedentis non probare, quòd tales jurisdictionem tunc prorogent, quando sub Judice alieni territorij contrahunt; vel soluturos promittunt; sed tantum, quòd ratione illius facti *fortiantur forum*; quòd ultro concedimus ex dict. supra. Quare dato antecedente secundum factam explicationem; N. consequ. Ad 3. Resp. Magistratus extra fines proprii territorij haberi pro privatis solum *respectivè*, nimirum ad *alienum* territorium; non pro privatis *absolute*, relatè ad *omne* territorium; istis autem potest, non illis prorogari jurisdictione; nam *privati absolute* hic sunt, qui carent omni dignitate, consequenter jurisdictione *privati* autem solum *respectivè*, secus.

Ex eodem defectu fit. 4. quòd Clerici; & Religiosi, exempti à jurisdictione Ordinarij loci, & immediatè subjecti Papæ, non possint se subicere Episcopo Diocesis, in qua pro tempore versantur sine consensu Papæ, in ijs, quæ pertinent ad forum, seu jurisdictionem *contentiosam*. Ratio est, quia id fieri non potest, nisi renuntient privilegio exemptionis (nam talis subjectio foret tacita renuntiatio ex dictis) sed illi privilegio renuntiate non possunt, ex num. 316. tum quia illud privilegium est jus publicum; tum quia per hoc est Papæ jus quæsitum, aut tales præjudicare non possunt etiam cum consensu sui Prælati, ex c. *cum venissent*, 2. de *in integrum restit.* ubi dicitur *ad sedem Apostolicam pertinere*; & c. *cum tempore* 5. h. t. *ibi cum etsi sponte volueris, de jure tamen nequiveris sine licentia Romani Pontificis renuntiare, & indulgentiis libertatis, quæ Monasterium illud judicant, ad jus &*

324

N

pre=

proprietatem Romani Pontificis pertinere.

325. Dixi: *quæ pertinent ad jurisdictionem contentiosam*, nam in foro Sacramentalis pœnitentiæ, & in actibus voluntariè jurisdictionis, videlicet ad accipiendam Absolutionem à peccatis, & censuris, ad petendam dispensationem in votis, juramentis, irregularitatibus, legibus jejuniorum, &c. negant complures, quod Exempti possint cedere privilegio exemptionis, & se subicere Episcopo Diocesano, si Prælati Ordinis talem potestatem non habeat, & cum licentia ejusdem; sic Abbas *in dict. c. 18. n. 11.* Rodriq. *tom. 1. qq. regul. q. 36. n. 5.* quibus favet Suarez *tom. 2. de Relig. l. 6. de Votis, c. 11. n. 7.* ex duplici capite; primò quia nullus Clericus, vel Religiosus potest jurisdictionem Judicis non sui prorogare. 1. ex n. 322. deinde ex n. 320. quia in Ordinario non præexistit ulla jurisdicção in exemptos, nisi in casibus expressis; at Summus Pontifex respectu omnium exemptorum est verè ipsorum Ordinarius, ac Diocesanus; Secundo, licet Archiepiscopus habeat majorem jurisdictionem relatè ad subditos sui Suffraganei (est enim Judex ordinarius totius suæ Provinciæ) quam Episcopus loci, relatè ad exemptos; illi tamen nihilominus non possunt consentire in Archiepiscopum sine licentia proprii Episcopi; ergo similiter nec exempti consentire poterunt in alium sine licentia sui Diocesani qui relatè ad illos solum est summus Pontifex.

Contrarium tamen in hac quæstione probabile censet Sanchez *l. 4. moral. c. 39. n. 32.* & Layman. *de jurisdicção. Ordin. conclus. 35.* Sylvester in Summa V. *Absolutio, §. n. 2.* Ratio ipsorum est (quæ respondent ad argumentum contrarium) quia licet verum sit, quod nullus Clericus, vel Religiosus possit prorogare jurisdictionem Judicis non sui, sine consensu proprii Diocesani saltem tacito, & benignè præsumptio; secus tamen est supposita ejusmodi præsumptione: at verò, quia talia exemptionis privilegia per se, ac directè, & principaliter tendunt, & concessa sunt in favorem Ordinum; non est æquum, nec conforme intentioni SS. Pontificum, ut ea in dispendium eorundem cedant, contra Reg. juris 61. in 6. id autem fieret, si privilegium exemptionis impediret hanc

subjectionem erga Episcopum Diocesenum: quia tunc exempti deterioris essent conditionis, quàm alii non exempti ejusdem Diocesis Clerici, & Religiosi, qui ab Episcopo, secundum ejus facultates, absolvi possunt, & cum eis dispensari potest: ergo mens & voluntas tacita & præsumpta, tum ipsius Religionis, tum etiam Summi Pontificis est, quæ etiam per diversa privilegia Mendicantibus concessa est expressa, teste Sanchez *loc. cit.* quod non obstante exemptionis privilegio, possint se exempti, in actibus jurisdictionis voluntariæ, subicere, cum consensu sui Superioris seu Prælati, Episcopo Diocesano, qui scilicet spectato jure communi, & secluso privilegio exemptionis, eorum Ordinarius esset: ac proinde non tam Episcopo, seu Ordinario alieno, quàm proprio se *hoc casu* subicere censendi sunt: facilè enim res revertitur ad primordiam suam naturam; ita Pirhing *h. t. n. 197.*

Præter dicta not. 1. aliud dicendum est de Laicis; hi enim possunt jurisdictionem Judicis alieni prorogare, ut habetur *L. 1. & 2. ff. de Judic. l. si per errorem, 15. l. si convenerit, 18. ff. de Jurisdicção.* Advertendum autem, quod hæc prorogatio jurisdictionis, aut fiat de persona ad personam, de re ad rem, sive de tempore ad tempus; aut de loco ad locum: ex quibus quatuor prorogationis modis duo priores certo jure nituntur, *L. est receptum, 14. & sequenti, l. si convenerit, 18. ff. de Jurisdicção. l. 1. & 2. ff. de Judic. l. 1. & 3. C. de Jurisdicção. l. inter 28. ff. ad municip.* Circa duos verò posteriores modos, videlicet de loco ad locum, & de tempore ad tempus, non absque ratione dubitant interpretes.

327. Possè prorogari jurisdictionem *de loco in locum*, docuerunt communiter Doctores in *L. ult. ubi Zasius, ff. de Justitia & jure.* Sed hanc sententiam alienam esse à ratione juris, docuerunt in *L. 2. ff. de Judic.* Bartolus in princip. Baldus, *n. 7.* Salicetus in *L. 1. C. de Jurisdicção. n. 5.* posse *de tempore ad tempus*, affirmant iidem, qui de loco, ex *L. 2. §. 2. ff. de Judic. l. de quare, 74. §. 1. ff. de re Judic.* Sed contrariam sententiam, imò hanc prorogationem à Juris Consultis incognitam fuisse, docent Osualdus *lib. 17.* Donellus, *c. 10. tit. P. Vinus lib. 5. select. c. 4.* Nec contrariæ senten-

sententiæ favet textus in L. 2. §. 2. ff. de judic. nam in eo nullo modo agitur de jurisdictione proroganda, sed tantum loquitur Ulpianus de prorogando tempore, intra quod Judex datus, (qui nudam tantum notionem, non jurisdictionem habet, L. 5. ff. de re judic.) justus est litem aliquam sibi commissam dirimere; hoc enim tempus cum solo partium favore intelligatur adjectum, etiam earundem expresso consensu prorogari posse, rationis est. Nec etiam facit pro contraria sententia textus in dict. L. de qua re; nam in ea tantum asseritur, Judicem, cui usque ad certam summam judicare jus est, etiam de re majori judicare posse, si inter litigatores conveniat.

Aliqui distinguunt, & observant, interdum specialem jurisdictionem attribui favore ipsius Magistratus, nonnunquam subditorum, nonnunquam tam Magistratus, quam subditorum gratia. Favore Magistratus attribuitur jurisdicatio, quando ejus auctoritas primò, & principaliter inspicitur & contemplatur; quo posito censent, si talis jurisdicatio Judici proprio data sit principaliter in favorem subditorum, de horum consensu prorogari posse jurisdictionem alieni Judicis etiam de loco in locum; cujus exemplum desumunt ex Authentica, habita, C. ne filius pro patre, in qua speciale forum Scholasticis attribuitur pro speciali favore, quo digni sunt, ut verba textus denotant. Igitur è converso cum in attributione hujus fori inspecta non sit nisi secundario, & minus principaliter auctoritas Magistratus consequens est, & concors omnium Doctorum sententia, Scholasticos propria, privataque voluntate alieni Magistratus jurisdictionem prorogare. Sic Gonzalez in c. Significasti, 18. h. t. n. 9.

328. Not. 2. exemplum prorogationis de persona in personam haberi in casu, quo Judicis, qui limitatam jurisdictionem habet in una Civitate, vel Territorio, subditi alieni mutuo consensu se subjiciunt ipsi, ut causa eorum cognoscatur per illum, cui alias, quoad suas personas non sunt subjecti: prorogationis rei ad rem, si Judici habenti limitatam jurisdictionem, ut non possit cognoscere de summa excedente centum aureos, partes litigantes super majore summa, se ei mutuo consensu subjiciunt, ut etiam possit cognoscere de illa majore sum-

Tom. II.

ma: prorogationis de loco in locum, quando de uno loco territorij ad alium ejusdem territorij, cum consensu partium, transfertur forum, seu judicium: prorogationis de tempore ad tempus, quando causa intra certum tempus terminanda, cum consensu partium, & Judicis prorogatur, ut etiam post illud cognosci, & definiri possit; ubi tamen nota, si partes prorogare velint jurisdictionem Judicis de loco in locum alterius jurisdictionis, seu territorij, requiri consensum Judicis illius loci, juxta Marantam de ordin. judic. p. 4. dif. 12. n. 3.

Not. 3. non censi prorogatum alieni Judicis jurisdictionem ex hoc, quod quis coram eo citante compareat, vel etiam copiam libelli sibi edi petat, L. non videtur, 33. ff. de Judic. vel det satisfactionem de sistendo se judicio; citatus enim tenetur comparere coram Judice; ut exemptionem fori declinatoriam opponat, nisi notorium sit, Judicem esse incompetentem, Layman cit. conclus. 31.

Not. 4. ad prorogationem jurisdictionis inter Laicos non requiri consensum ipsius Judicis ordinarii, cujus forum prorogando alterius jurisdicatio declinatur; sed sufficere consensum partium litigantium; cum jure cautum sit, privatorum consensum facere Judicem eum, qui jurisdictioni præest, L. 3. C. de jurisd. omni. jud. L. 1. & 2. ff. de Judic. Gail. l. 1. observ. 40. n. 1. neque etiam necessarium est, ut ipsius Judicis, in quem fit prorogatio, consensus interveniat, cit. L. 2. §. Convenire; junctâ gloss. marg. lit. a. ff. de Judic. modò patiatur postea litem ante se contestari; gloss. ibid. V. Privatorum.

Not. 5. cum prorogatio jurisdictionis, supposito litigantium consensu vim habeat à lege, ut dicitur L. 1. & 2. ff. de Judicis; leges autem solum permittant prorogationem ad Judices sub eodem Principe constitutos, ordinario Judici nullam injuriam irrogari per ejusmodi jurisdictionis extensionem in alium sub eodem Principe. Nam beneficium prorogationis est à jure concessum subditis; ideoque non potest auferri, vel impediri à Judice ordinario, quia quod lex, seu jus concedit, non potest tollere homo; arg. L. si adrogator, 22. §. ff. de adoption. sic Layman cit. conclus. 31.

N 2

Not.

330.

Not. 6. ad quæstionem: an Laicus in omni casu possit prorogare jurisdictionem in Judice non suo? Resp. quod non. Nam hoc fallit. 1. in causis feudalibus, quæ tractari debent coram Domino directo, ut constat ex c. 5. 6. & 7. h. 2. Fallit. 2. ut Cardin. Tuschus V. Prorogatio, conclus: 927. n. 9. censet, in criminalibus prorogationem non posse fieri, quando super crimine proceditur, non per viam accusationis, sed ex mero Officio Judicis per inquisitionem; quia aliàs quilibet Judex posset jurisdictionem suam in alium prorogare; Fallit. 3. in causa appellationis, cum gradatim fieri debeat ab inferiore immediatè ad Superiorem, ut constat ex ipsa definitione appellationis; Fallit 4. juxta nonnullos, quod in causis Ecclesiasticis, & Spiritualibus, quæ Sacramentales non sunt, Laici consentite non valeant in Judicem non suum, etiam Ecclesiasticum, sine consensu Diocesani; ita Hostiensis in Summa, n. 14. h. 1. v. & nunquid, ratione sumptâ ex rubrica 6. q. 3. c. 1. ubi dicitur, quod alterius Parochianum alteri judicare non liceat; sed inter Parochianos est etiam Laicus.

Alii autem distinguunt, & docent, Laicum sine consensu sui Diocesani non posse consentire in Judicem non suum etiam Ecclesiasticum in causis Spiritualibus, Sacramentalibus (puta cum agitur de conferendis Ordinibus, vel jurisdictione quoad Sacramentum penitentiae, &c.) secus in non Sacramentalibus (ut cum agitur de jure patronatus, decimis, &c.) cujus rationem desumunt ex generali regula, quæ traditur in c. Significasti, quæ in solis Clericis specialiter limitata reperitur; & ita tenent Innocent. in c. de causis, de offic: deleg. Abbas in c. P. & G. eod. n. 15. & alii; ad textum autem ex illo c. 1. caus. 6. q. 3. respondent, eum intelligi de causis Sacramentalibus; itaque hanc sententiam esse communem, & magis receptam testatur Barbosa in dict. c. Significasti, n. 10.

331.

Not. 6. Quod, quamvis ad prorogationem jurisdictionis requiratur consensus partium in talem Judicem, cujus jurisdictione prorogatur; & prorogatio impediatur, si procedant ex errore, quod credant se illi aliunde subjectas esse, ut diximus supr. 1. id tamen non procedere in casu, quo Judex ex errore putat sibi citra prorogationem aliunde jus competere in tales personas, causam, vel locum; ratio sumitur ex

L. 2. ff. de jurisdic. ibi: proinde, si privatus consentiant, Prator autem ignorat consentire, & putat, suam jurisdictionem, an legi satisfactum sit; videndum est, & putat posse defendi, ejus esse jurisdictionem, inquit Ulpianus. Ratio debet esse; quia illius consensus non est conditionatus, aut restrictus ad hoc: si habeat antecedentem jurisdictionem: sed absolute, undecumque eam habeat, vult judicare causam.

Not. 7. Si admittatur, Clericum, qui apud Judicem Laicum convenit Laicum, ab hoc coram eodem posse reconveniri (de quo V. dicta à n. 88.) non propterea jurisdictionem propriè prorogati à partibus; sed potius ex dispositione legis; possè que dici prorogationem legalem, quod statuto legis ea reconventio apud eundem Judicem facienda sit; qualiter quandoque in non subditum Judicis jurisdictione extenditur ratione delicti, contractus, &c.

332.

Not. 8. Jurisdictionem Judicis alieni prorogari non posse in quamlibet causam, ut constat ex dict. à n. 30. id, quod maxime procedit, ubi jurisdictione præexistens in Judice restricta est ad unam speciem causarum v. g. ad causas civiles, vel matrimoniales, aut feudales, &c. nam restrictio ad certam speciem causarum, videtur in eum finem fieri, ut respectu aliarum causarum perinde habeatur, ac si nullam jurisdictionem haberet, eò quod ad alias causas judicandas aliæ & aliæ qualitates in Judice requirantur, quas tamen in Judice pro tunc non videtur agnovisse, qui restrictam jurisdictionem mandavit, ideò que censetur noluisse dare jurisdictionem prorogabilem, ob incommoda, quæ inde sequi possent.

Not. 9. jurisdictionem Judicis alieni non posse prorogari ab his, qui non habent legitimam personam in judicio; sic Haunold. tom. 5. tr. 1. n. 68. secus cum consensu eorum, qui eis præstant; hinc Tutor & Curator in causa pupilli possunt prorogare jurisdictionem Judicis alieni ex L. neque, 11. C. de Procurat. ibi: neque Tutores, neque Curatores, ex sua personâ, in rem pupilli, vel adolescentis procuratorem facere possunt, sed Actorem constituere debent: ex hoc enim, quod Actorem constituere possunt in rem pupilli, communiter deducunt etiam alterum de jurisdictionis prorogatione in rem pupilli.

Not. 10. Quando L. 29. C. de pactis dicitur,

citur; omnes licentiam habere his, qua pro se introducta sunt, renuntiandi (ex quo Cuiacius infert: ergo id etiam possunt Clerici, consequenter & ipsi, dimisso privilegio fori, prorogare jurisdictionem Judicis Laici in Clericos) textum accipi de his, quæ introducta sunt in favorem privatorum; non autem status, Ordinis, aut Collegii; ex n. 3 16. at privilegium fori pro Clericis introductum est in favorem status Clericalis, ex c. *Significasti*, 18. h. t. de quo n. 3 16. jam cit.

333. Not. 11. verum esse, non tantum jus Canonicum, sed etiam Casareum esse jus publicum, & neutri posse derogari pactis privatorum, improbatis ab eo jure; at prorogare jurisdictionem in judicem non solum non est reprobatum jure Casareo; sed etiam Canonico, si à Clericis in Laicum, vel sine licentia Episcopi in Judicem Ecclesiasticum fiat; non autem, si à Laico in Laicum, ut diximus n. 3 16. ergo per hoc non derogatur juri publico; secus, per illud.

334. Not. 12. Controversum esse, an, postquam partes convenerunt in prorogatione jurisdictionis in alienum Judicem, possit alteruter *panitere* ante litem contestationem, & redire ad proprium Judicem; posse mutuo consensu certum esse censet Haunold. tom. 5. tit. 1. n. 8. 3. non autem post litem contestatam solo unius consensu, propter jus alteri quaesitum: ad quaestionem autem propositam, videtur dicendum affirmativè ex L. 18. ff. de jurisdictione. ibi: *si convenerit, ut alius Prator, quam ejus jurisdictionis esset, jus diceret, & priusquam adiretur, mutata voluntas fuerit: procul dubio nemo compelleretur ejusmodi conventioni stare.* Et quamvis huic legi opponi possit regula, quod *semel placuit, amplius displicere non potest*, responderetur, regulam loqui de casu inter duos inducente obligationem, quæ pariat actionem, vel exceptionem; Legem autem 18. solum de conventionem, quæ declarat puram mentis destinationem, vel propositum de aliquo in futurum.

§. VII.

An quis priori Judici respondere teneatur mutato foro?

335. DE hoc agitur in c. *Proposisti*. 19. h. t. Cum enim Gregorio IX. pro-

positum fuisset; quod quidam Episcopi subditus, ad petitionem sui Adversarii ab Episcopo citatus ad causam intenderit iudicium declinare allegando, quod coeperit esse alterius jurisdictionis, consequenter non amplius sit de Foro illius Judicis; atque adeo resolvi à Pontifice petiisset, an legitimè citatus ante mutationem fori, teneatur coram Judice citante causam prosegui, non obstante privilegio, vel mutatione domicilii, seu fori superveniente? Respondit Pontifex: *Tua prudentia dubium esse non credimus; quod is in predicta causa jus revocandi forum non habet, quasi ab illo jam preventus*; id, quod etiam probat textus in L. cum quadam 19. ff. de jurisdictione. L. ubi acceptum 30. L. si quis posteaquam, ff. de iudic. L. Aediles, 25. §. item, 8. ff. de Aedil. edict. L. tutor, 28. L. ult. ff. de excusat. tur. L. 4. C. de jurisdictione. L. ult. C. de veteran. L. ult. C. de in jus vocand.

336. Pro expositione not. ut citatione perpetuetur, seu firmetur jurisdictionis citantis in citatum relatè ad causam, propter quam citatus est, antequàm desineret esse de foro citantis, requiri duo; primò, quod citatio fiat de mandato Judicis, ut colligitur ex textu, ibi: *à te legitimè citatus*; sic Mynsinger. *Centurià* 6. observ. 10. n. 3. Deinde, quod fiat ad petitionem partis, ex eod. ibi: *ad petitionem cujusdam Adversarii sui*, & colligitur arg. c. *Significasti*, 18. h. t. V. *petitionem*; nisi Judex videret perire instantiam; tum enim ex Officio citare posset, juxta Marant. p. 6. *Specul. à n. 115.* aut cum procedit in causis publicis, c. *qualiter*, 23. de accusat.

Not. 2. Requiritur præterea, ut fiat à Judice competente; alias enim citatum non arctat, L. *Neminem*, 3. C. de exhibend. Reis, ibi: *neminem in iudicio exhibendum precipimus, nisi de cujus exhibitione Judex (utique competens) pronuntiaverit*; & ideo regulariter citatio fit per Apparitorum speciale mandatum habentem, L. *properandum*, §. *etsi*, ff. de iudicis, nisi fortè delinquens in flagitio deprehensus capiat; nam tunc lex ipsa licentiam concedit, Gail. l. 1. *Observ.* 54. aut nisi ob causæ tenuitatem, aut aliam consuetudinem, sufficiat generale mandatum.

Not. 3. requirit quoque, citationem esse validam, seu legitimè factam, ut colligitur ex textu, ibi: *à te legitimè citatus*;

consequenter per citationem nullam, & invalidam, jurisdictio non perpetuatur; quia *præventio* per citationem validam inducitur, ut tradit Farinacius in *praxi crimin. q. 7. n. 61.* Sanchez *l. 8. matrim. D. 8. n. 16.* quamvis citatio etiam illegitima sustineatur ex comparatione partis per Lancelot. *de attentat. p. 2. c. 4. n. 116.*

337. Not. 4. Citationis legitimè factæ effectum cumprimis esse, quòd operetur præventionem. Nam hic est casus dicti *c. proposuisti*, in quo Pontifex mandat citatum à priore iudice, et si is postea sub jurisdictione alterius Judicis esse cœpit, comparare coram priore Iudice, quia is Iudex posteriorem per citationem, adeoque ingressum iudicii, in hac causa prævenit. in Clem. 1. de jud. Quod idem est, ac jurisdictionem perpetuare in eadem scilicet causa, neque placet distinctio eorum, qui inter delegatum, & Iudicem ordinarium distinguunt, quia utriusque videtur eadem ratio.

338. Not. 5. Quòd dicta citatio perpetuet non solum jurisdictionem, verum etiam eo ipso actionem, sic ut Actor adversus Reum legitimè citatum causam persequi possit, donec finiatur, *c. Gratium*, cum seq. de Offic. deleg. Clement. 1. & 2. ut lit. *pendent.* imò etiam interrumpat præscriptionem 30. annorum, *L. fin. C. de annali excepte.* suspendat Judicis potestatem, ut ante lapsum termini, quem citato ad comparandum præfixit, nihil adversus ipsum discernere, aut exequi possit, *c. cum inter*, de elect. ac demùm inducat litis pendentiam. Incipit autem lis pendere, postquam citatio ad partem citatam pervenit, vel ipsa impedit, ne citatio ad illam perveniat, per Clement. *cum lite*, ut lite pend.

339. Not. 6. Quæ diximus *n. 337.* procedere, si ve quis præventus sit à Iudice domicilii, si ve delicti, aut contractus; quia textus indefinitè loquitur; sic Layman *de jurisdict. Ordin. n. 19.* definit autem quis esse subditus ratione domicilii habitationis hoc ipso, quòd ex illo territorio egressus sit animo suam habitationem transferendi, nisi ante egressum præventus sit per legitimam citationem à Iudice illius domicilii; quamvis aliàs cuique licitum sit domicilium transferre; intellige, *habitationis*, *L. nihil est, 31. ff. ad municip.* quamvis mutato habitationis domicilio non eo-

ipso definat esse subditus ratione Originis *L. 4. C. de municip. L. 6. & 29. ff. ad municip. V. dicta à n. 328.*

Not. 7. Cum in *L. 2. C. de jurisd.* omnium Judic. dicitur, ubi domicilium Reus habet, vel tempore contractus habuit, licet hoc postea transfulerit, ibi *tantum* eum conveniri oportere (ex quo videtur sequi, quòd Reus in loco novi domicilii conveniri non possit contra *c. dilecti*, 17. *h. t.*) illud *tantum* posse dupliciter intelligi, ut excludat domicilium Rei novum deserto priori; vel domicilium solum Actoris; de primo intelligi non potest, cum oppositum sit clari juris, ut dictum est; igitur excludit solum domicilium Actoris; Reus enim non tenetur sequi forum Actoris; sed e contra.

Not. 8. Quando dicimus, Reum mutato domicilio ratione contractus posse conveniri coram Iudice domicilii, quod habuit, dum contraxit, si per citationem præventus non sit, vel coram Iudice novi domicilii, debere intelligi, nisi mutaverit statum, seu factus sit Clericus, vel Religiosus; quia tunc propter privilegium fori, quod annexum est statui, eximitur à jurisdictione Judicis Laici, & conveniri debet coram Ecclesiastico; quod tamen intellige, si ante mutationem Status per legitimam citationem præventus non sit à priori Iudice. V. Layman *l. 4. Theol. mor. tr. 9. c. 4. q. 3.* & idèd Barbosa in *c. proposuisti, n. 7.* ad illa verba: *quia postmodum alterius jurisdictionis esse cœpit*, docet, hoc facere ad illam quæstionem, quòd receptio Clericatus, beneficii, vel servitii in Ecclesia, post delictum commissum, proficiat assumentis, *ad effectum exemptionis à Iudice seculari.*

Not. 9. Eum, qui contraxit Viennæ, dum haberet domicilium Lincii, non posse conveniri ratione illius contractus Lincii, si prius, quàm à Lincensi Iudice legitimè citatus est, domicilium transfulerit Græcium; posse tamen vel Viennæ, vel Græcii, nimirum, vel in loco celebrati contractus, vel in loco novi domicilii; colligitur ex *cit. c. Proposuisti*, ubi indefinitè dicitur, præventum à Iudice per citationem debere coram illo respondere, licet mutaverit domicilium; ergo si non fuit præventus, poterit declinare forum Judi-

Judicis domicilii jam deserti, ac in aliud mutati.

341. Dices: in cit. L. 2. contrarium statui, nimirum posse conveniri Reum, vel ubi prius domicilium habuit, vel ubi, eo mutato, novum acquisivit; Resp. dictam legem loqui de priori domicilio, *si in eo contraxit*; non autem si contraxit in alio, distincto à veteri, & novo; sic enim in triplici loco posset conveniri, nimirum in loco veteris domicilii, etiamsi non esset præventus; in loco novi; & in loco contractus, quod nimium gravaret Reum: at in nostro casu non ponitur *contraxisse* in domicilio veteri, & relicto, sed distincto: ergo si non sit præventus à Judice veteris domicilii, in eo non poterit hoc casu conveniri.

342. Not. 10. In ordine ad effectum obligationis respondendi coram Judice, à quo quis præventus est, non obstante, quod ceperit esse de jurisdictione alterius mutato domicilio, citationi legitimè factæ æquivalere sententiam sub conditione, vel particularem, vel generalem propter factum aliquod præteritum, latam ante domicilii mutationem, ut tradit gloss. in c. *Præterea*, 40. de appellat. v. *impedire*; quod tamen Layman in dictum c. 40. n. 4. distinguit, & admittit si sententia illa sit *judicialis*, non autem, si *per modum puri præcepti*, nullà præcedente culpâ circa factum aliquod de futuro ponendum, vel omittendum; nam postquam subditus à jurisdictione præcipientis solvitur, etiam liber est à præcepto; ita etiam Sayrus in Thesaur. l. 10. c. 11. n. 19.

ARTICULUS. IV.

An, & qualiter Judex competens jus dicere possit extra suum territorium?

343. DE hoc extat constitutio Bonifacii VIII. relata in c. *Ut animarum*, 2. de Constitut. in 6. ibi: *ut animarum periculis obvietur, sententiis, per statuta quorumcunque Ordinariorum prolatis, ligari nolumus ignorantes. Dum tamen eorum ignorantia crassa non fuerit, aut supina.* Statuto Episcopi, quo (in omnes, qui furtum commiserint) excommunicationis sententia promulgatur: *subditi ejus furtum extra ipsius Diocesim committentes, minime ligari noscuntur. Cum extra*

territorium jus dicenti non pareatur impune; iste textus duo continet, ut notat Joannes Andreas in rubric. *dicti c.* primum, quod statuta Ordinariorum non ligent probabiliter ignorantes; secundum, quod statutum Episcopi extra suam Diocesim subditum non liget. Idem habetur L. *fin. ff. de jurisdic.* ibi: *extra territorium jus dicenti, impune non paretur; idem est, & si supra jurisdictionem suam velit jus dicere.* Ex utroque hoc jure communiter deducunt Doctores, quod Judex non possit directè jurisdictionem suam contentiosam exercere extra suum territorium, sive in alienos, sive in proprios subditos, quoad res & bona in alieno territorio sita, ut notat glossa in *dict. L. fin. v. non paretur*; quia tamen in aliquibus dubitatur; de illis in seqq. dicendum venit, quantum pertinet ad obligationem vitium statutorum; nam, qualiter excuset ignorantia à pœnis per talia statuta impositis, diximus l. 1. tit. 2.

§. I.

An statuto locali, aliquem inhabilitanti ad validè contrahendum, vel disponendum, locus sit etiam quoad bona extra territorium statuentis sita?

344. Cùm frequenter contingat, localibus statutis directè præscribi certam formam, sub qua contractus celebrari, vel ultimæ voluntates fieri debeant, sic, ut aliter celebrati, aut factæ, valore careant; vel etiam, ut actus valeat sub hac, vel illa solennitate, licet jure communi non valeat cum illa: quaestio est, an ejusmodi contractus, aut testamentariæ dispositiones in ejusmodi loco factæ porrigantur etiam ad bona extra territorium statuentis sita? Ratio negandi videtur esse ex juribus allatis præcedente numero; quibus positus:

345. Dicendum, si quis faciat dispositionem per ultimam voluntatem de bonis suis (v. g. eorum hæredem scribendo Titium) dispositione factâ secundum particulare atque favorabile statutum loci, directè habilitantis actum, ut valeat, modò celebratus sit coram duobus Testibus; vel modò de tali disponentis voluntate constet, sine ulla alia solennitate, valere actum, & porrigi etiam ad bona extra territorium statuentis.